

ELFRĪDA LAUVA UN LOGOPĒDIJAS PIRMSĀKUMI LATVIJĀ (1896–1988)

Elfrīdas Lauvas dzīve bija skaista un smaga. Liktenis viņai deva iespēju būt kopā ar radošām un interesantām personībām, iegūt izglītību labās skolās, atrast savu sirdij tīkamo un cilvēkiem vajadzīgo nodarbi. Tajā pašā laikā likteņa asie un smagie cirtieni pārbaudīja viņas spēju izturēt, būt stiprai un nesalūzt. Viņa liktenim bija kā mīlēts bērns, kuram daudz tika dots, bet no kura arī daudz bija prasīts un ņemts.

Elfrīda Lauva piedzima 1896. gada 29. februārī Rīgā. Viņas tēvs bija virsdienesta kaprālis, profesionāls mūziķis, spēlēja kara orķestrī. Māte – amatnieka meita. Gadu pēc mazās Elfrīdas dzimšanas no diloņa nomira tēvs. Māte apprecējās otrreiz, šajā laulībā piedzima pusbrālis Arvīds, ar kuru Elfrīdai veidojās ciešas un sirsnīgas attiecības. Māte daudz lasīja, īpaši interesējās par filozofiska un psiholoģiska rakstura literatūru. Viņa centās radīt savos bērnos vēlmi pēc izglītības. Elfrīda Lauva bija muzikāla, un māte viņu mudināja apgūt klavierspēli. Elfrīda iemācījās ne tikai spēlēt klavieres, bet apguva arī ģitārspēli, kas jaunības gados lieti noderēja draugu un domu biedru kopā būšanās. Ar rūgtumu Elfrīda atcerējās savu patēvu. Viņš mīlēja iedzert un sagādāja ģimenei gan materiālas, gan morālas ciešanas.

1906. gadā Elfrīda Lauva uzsāka mācības P. Dolgiha privātajā meiteņu skolā (*Privat – Mädchenschule des Fräulein P. Dolgich*), ko pabeidza 1914. gadā, iegūstot mājskolotājas tiesības.

Elfrīdas Lauvas pirmā darbavieta no 1914. līdz 1915. gada vasarai bija A. Bārdas progimnāzija Koknesē. Bija Pirmais pasaules karš, frontes līnija virzījās pa Daugavu, un daudzi Kokneses iedzīvotāji bija spiesti doties bēgļu gaitās. Militārās darbības rezultātā tika sagrauta pavisam jaunā, tikai 1911. gadā atvērta progimnāzijas ēka. Un Elfrīdai bija jāmeklē jauna darbavieta. Tā 1915. gadā viņa sāka strādāt Limbažu Tirdzniecības skolā. Šajā laikā māte pārcēlās uz dzīvi Valkā. Kara laiks atstāja iespaidu uz ģimenes materiālajiem apstākļiem, E. Lauvas alga bija pārāk maza, lai palīdzētu ģimenei, tāpēc dzima doma par nepieciešamību turpināt studijas.

Elfrīda Lauva izvēlējās Pēterburgu. Iespējams, ka šī izvēle bija pamatota ar to, ka Pēterburga, salīdzinot ar Maskavu, bija atvērta sieviešu izglītībai universitātēs. Pēterburgas universitātes padome atbalstīja sieviešu uzņemšanu augstākajās mācību iestādēs. Tas veicināja lielu studēt gribētāju pieplūdumu no visām impērijas malām, arī no Latvijas. E. Lauva iestājās 1889. gadā dibinātajos Sanktpēterburgas M. M. Bobriščevas – Puškinas sieviešu jauno valoduursos. Bez valodām šajosursos mācīja arī Rietumeiropas literatūras vēsturi un rokdarbus. 1913. gadā par Bobriščevas – Puškinas jauno valodu kursu direktoru kļuva izcilais krievu valodnieks L. V. Ščerba (1880–1944). Viņš veica kursu reorganizāciju, kā rezultātā citu tautību klausītājiem tika mācītas ne tikai svešvalodas, bet arī krievu valoda. Valodu mācīšanā izmantoja fonētisko metodi un L. V. Ščerbas izveidoto oriģinālo valodu mācīšanas sistēmu.¹ 1918. gadā E. Lauva pabeidza iepriekšminēto kursu franču valodas nodaļu, iegūstot vidusskolas skolotājas tiesības, un atgriezās atpakaļ Latvijā.

No 1918. līdz 1919. gadam E. Lauva strādāja par skolotāju Valmieras reālskolā. Šajā laikā E. Lauvu piemēklēja smags likteņa trieciens – ar zarnu tuberkulozi saslima un nomira viņas māte. 1919. gada vasaras beigās E. Lauva pārcēlās uz Rīgu.

1918. gadā tika proklamēta Latvijas Republika, un tuvākajos gados notika jaunās valsts pārvaldības un pārstāvniecības iestāžu

veidošana. Ārlietu resors bija jārada no pašiem pamatiem. Kā viena no jaunajām Ārlietu ministrijas struktūrām 1919. gada augustā tika izveidots Ekonomiski konsulārais departaments, kā uzdevums bija apkopot un koordinēt visu valsts institūciju intereses un iniciatīvas ārvalstīs. Arī atalgojums šajā struktūrā nebija mazs: 3. šķiras sekretāram – 500 Latvijas rubļu, bez tam Ārlietu ministrijas ierēdņiem – franču vai angļu valodu pratējiem – alga palielināta par 10–25%.² Elfrīdas Lauvas izcilās valodu zināšanas, jaunības drosme un asais prāts tika pamanīts, un tā 1919. gada augustā viņa kļuva par Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas darbinieci un strādāja par 3. šķiras sekretāri Ekonomiski konsulārajā departamentā. No 1920. gada jūnija līdz 1921. gada janvārim ieņēma 2. šķiras sekretāres amatu Latvijas diplomātiskajā pārstāvniecībā Šveicē (pārstāvniecības vadītājs Jānis Seskis). Pēc pārstāvniecības likvidācijas 1921. gada sākumā līdz pat 1922. gadam strādāja Rīgā, Ārlietu ministrijas kancelejā.

Esot Šveicē, Elfrīda Lauva iepazinās ar psihiatra un filozofa Karla Gustava Junga (1875–1961) idejām. Cilvēka psihiskās esamības struktūra, psihes racionālās un iracionālās funkcijas, cilvēka individuācijas process – šīs teorijas aizrāva jauno sievieti. Atziņa, ka cilvēka garīgās eksistences pamatā nav tikai instinkts un iekāres apmierināšana, bet gan cilvēkam piemētošā tieksme pēc “gara augstumiem”, kļuva par vienu no E. Lauvas dzīves vadmotīviem. Balstoties uz K. G. Junga teoriju, viņa pati mēģināja atbildēt uz jautājumu par cilvēka un cilvēcības pamatu, par Patību: “Gods, cieņa, vērtības, tikums – tās taču ir idejas. Un idejas piramīdas smaile ir ideja – Dievs. Dievs – tīra ideja. Citiem vārdiem sakot – nekas. Vai, kā Spinoza domāja, matemātisks jēdziens. Bet katrā cilvēkā atsevišķi, katrā individā Dievs ir cilvēka un cilvēcības pamats. Par cik tu esi ieņemts “garā un patiesībā”, par cik tu centies pēc patiesības un garīgām vērtībām, par tik tu realizē dievības ideju un par tik tu esi cilvēks.”³ Lielu uzmanību K. G. Junga pievērša sapņu analīzei un dēvēja šo pieeju par jauno psihoanalīzi. E. Lauvas laikabiedrs ārsts un rakstnieks J. Liepiņš atceras, ka Frīda

Lauva varēja iztulkot visus sapņus desmitkārt iespaidīgāk par Freidu, jo bija skolojusies parapsiholoģijā.⁴

1919. gadā tiek dibināta Latvijas Universitāte. Tēpat Rīgā pavērās iespēja iegūt augstāko izglītību, izglītoties visdažādākajās jomās. Pirmajā universitātes darbības gadā Filoloģijas un filozofijas fakultātē studēja 270 studentu. Fakultātē bija četras nodaļas: filozofijas, valodniecības, vēstures un pedagogijas – un tām bija kopīgi priekšmeti, piemēram, psiholoģija, arī loģika, filozofijas vēsture, Latvijas vēsture, latviešu literatūras vēsture.⁵ Vēlēšanās paplašināt zināšanu apvāršņus Elfrīdu Lauvu pievilka ar magnēta spēku. 1921. gadā viņa iestājās Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātē.

Iespējams, ka Šveicē uzsākto filozofijas studiju iespaidā E. Lauva pēc viena gada studijām ģermāņu valodas nodaļā nākamajā studiju gadā pārgāja uz filozofijas nodaļu. Šeit viņa iepazinās ar vienu no savas dzīves svarīgākajiem cilvēkiem, uzticamo un patieso draudzeni Zentu Mauriņu. Draudzība bija abpusēja. Z. Mauriņa raksta: “Šī enerģiskā, upurēties spējīgā sieviete, kurai piemita liela sirds drosme, kļuva par manu uzticīgāko sabiedroto dzīves kara laikā.”⁶

E. Lauvas portrets, izjūsts un reāls personības un ārējā izskata tēlojums ir atrodams Mauriņas apcerē “Anna – Antigone”. E. Lauva ir Annas Antigones prototips, kas bieži sastopams izcilās eseistes darbos. “Viņa bija apveltīta ar neparastu iejūtas spēju un pārsteidzošu sirds smalkjūtību (..) Katra veida mistikai sveša, viņa dziļi izprata mākslu, īpaši mūziku (..) Viņas pievēršanās labajam neizslēdza vēl skaisto (..) Viņa bija tvirtī patstāvīga un nesaudzīgi godīga. Manās acīs viņa bija daiļa, kā svēdrains bērzs, kura skaistums paviršai acij paliek apslēpts. Viņa neveltīja daudz uzmanības savai ārienei, viņai bija darāmas svarīgākas lietas. Patiesi skaistas bija viņas lielās, baltās, stiprās, mātišķi maigās rokas. Arī rokām ir sava seja. Viņas kājas bija neparasti lielas. Visā Rīgā viņa nedabūja piemērotas kurpes. Viņai trūka laika, lai tādas pasūtīnātu, lai uzmeklētu kurpnieku, lai noņemtu mēru, lai ietu uz pielaikošanu, un tā viņa drēbju tupelītēs pastaigājās pa pilsētu,

apmeklēja lekcijas un dažkārt pat ar tik neparastiem apaviem ieradās koncertā (..) Viņai bija svaiga sejas krāsa, strups deguns un mazas, pelēkas acis. Bet viss, ko viņa teica, bija nozīmīgs un saprātīgs; un, tā kā viņa savu laiku neiztērēja liekās lietās, tad, par spīti studijām un maizes darbam, viņai bija laika gan draugiem, lasīšanai, koncertiem, teātrim (..) Viņa bija apveltīta ar vienu no retākajiem talantiem: viņa spēja savu tuvcilvēku dzīvi sajūst kā savējo.”⁷

Elfrīda Lauva un Zenta Mauriņa kļuva par tuvām draudzenēm. Kopā viņas atpūtās Liepājā un Pierīgā, kopā apmeklēja operu un simfoniskā orķestra koncertus. Čaikovska, Bēthovena un Štrausa mūzika, Šaļapina, Brehmanes-Štengeles un Kaktiņa balsis saviļņoja abas draudzenes. Z. Mauriņa raksta: “Mums abām bija maz naudas, bet mums nebija dārgu un lētu koncertu, tikai labi vai slikti.”⁸

Studējot filozofiju, E. Lauva un Z. Mauriņa iepazinās ar filozofijas doktoru Teodoru Celmu (1893–1989), dzejnieku Pāvilu Vīlipu (1901–1979), Kārli Krauliņu (1904–1981), Pāvilu Rozīti u. c. Domubiedri, kurus vienoja jaunības enerģija un aizraujošas idejas, piekrita T. Celma iecerei dibināt privāto filozofijas studiju “Kontakts”.

“Kontakts” ir brīva sevi iespējamā pilnībā realizēt tiecošos cilvēku savienība, kā mērķis ir attīstīt brīvas personības, dalībniekiem savstarpēji norādot uz kļūdām. “Kontakts” ir arī daļai meklētāju un atziņu ceļš, daļai sanākšana, lai jautri pavadītu laiku. Kontaktvakari atspoguļoti četros žurnālos “Ritumi”, kas iznākuši mašīnrakstā plānos, brūnos, ar dzīparu sasietos vākos.⁹ “Ritumu” redaktors bija Pāvils Rozītis.

Kontaktvakari tika organizēti, sākot no 1923. gada pie dalībniekiem mājās, un otrā kopīgā sanākšana notika pie Elfrīdas Lauvas, Strūgu ielā 3, dz. 11.¹⁰ Jāatzīmē, ka studiju laikā E. Lauva sevi dēvē par Frīdu. Šo individuālo un zināmā mērā brīvdomīgo sava vārda atvasinājumu E. Lauva izmanto arī turpmākajā dzīvē, gan savā korespondencē, gan arī pierakstos. Tā viņu dēvēs viņas tuvie cilvēki laikā, kad norāde uz pilno vārdu varētu būt bīstama un problēmas radoša.

Studiju vakaros bija īpaša gaisotne – Frīda spēlēja klavieres, kāds lasīja Akuratera dzeju, tika apspriesti Kanta, Šopenhauera, Špenglera un Ničes uzrakstītie darbi. Īpaši interesantas E. Lauvai bija vācu filozofa Osvalda Špenglera (1880–1936) atziņas par kultūru rašanos, uzplaukumu un bojāeju. Vēlākos gados Lauva vairākos referātos turpinās analizēt kultūras attīstības jautājumus, reducējot tos uz savējo – latviešu kultūru.

T. Celma filozofiskās domas skaidrība un atziņa par teorētiskā prāta kompetenču ierobežotību, kur godīgi ir jādeklarē sava nezināšana, jo “mūžības gaisma atmirdz ne zināšanā, bet sirdsapziņā”, ielika fundamentu E. Lauvas pasaules uzskatam, ka visaugstāk stāv patiesība. Līdz absurdam dziļi šī atziņa ir iemājojusi E. Lauvā. Pēc 20 gadiem, gatavojoties pratināšanai izmeklēšanas cietumā, E. Lauva domās: “Biju apņēmusies būt patiesa un stāstīt visu, kā bijis... Man likās, ja es atbildēšu skaidri un vienkārši, mēs ātrāk tiksim galā, viņi nāks pie skaidrības, noticēs man.”¹¹ Bet tas vēl nav noticis, ir tikai 20. gadi, un Ingrīda Sokolova raksta, ka ““Kontakta” vakari – tā ir arī draudzības skola”¹². Nepaies ilgs laiks, un 1929. gadā domubiedri (E. Lauva, Z. Mauriņa, P. Vīlps, T. Celms, K. Krauliņš un Z. Mauriņas māsa Renāte) visi kopā dosies uz Heidelbergu Vācijā, kur Z. Mauriņai ir paredzētas vasaras semestra mācības universitātē.

Studijas Latvijas Universitātē, pastāvīgi kontakti ar interesantiem cilvēkiem, radošām personībām, filozofiskās domas strāvojums, kultūras dzīves neremdināms baudījums un sarunas, sarunas, sarunas... izveidoja E. Lauvas personību, noteica viņas būtību, cilvēcisko “īpat-svaru”, kas glāba viņu brīžos, “kad tu esi pilnīgi kails liktens priekšā, ne ar ko tu sevi nevari izskaistināt”¹³. E. Lauvas vēlāko gadu studenti par viņu teiks – PERSONĪBA. Viņa bija kas vairāk kā logopēde.

1929. gadā E. Lauva nokārtoja Valsts pārbaudījumus Latvijas Universitātē un ieguva filozofijas zinātņu kandidāta grādu, par ko 1932. gada 17. novembrī viņai tika izsniegta apliecība (Nr. 20563).¹⁴

Paralēli studijām universitātē, braucieniem un filozofijas studijām

E. Lauva bija spiesta rūpēties par iztikšanu. E. Lauvas atbalsts bija vajadzīgs arī viņas brālim Arvidam Treijam, atbrīvošanas cīņu dalībniekiem un draudzenei Zentai. Arvīds bieži izpalīdzēja, nesdams Z. Mauriņas ratiņus. Reiz viņš neveiksmīgi krita, savainoja mugurkaulu un tā rezultātā kļuva par invalīdu. Savos vēlākajos darbos Mauriņa dos norādi par to, pēc kā Elfrīda ilgojās, par ko sapņoja. Viņa jau negribēja daudz – tikai Tomasa Manna kopotos rakstus, mājiņu Rīgas jūrmalā un divpadsmit stundu miega.¹⁵

1922. gadā Lauva sāka strādāt Rīgas franču licejā, veicot audzinātājas pienākumus. Taču jau tā paša gada rudenī viņa pārgāja darbā uz Klaustiņa sieviešu ģimnāziju par franču valodas skolotāju. Kad nākamajā gadā viņu vairs neuzaicināja darbam ģimnāzijā, Elfrīda Lauva uzsāka darbu Sarkanajā krustā par korespondenti.

Būtisks pavērsiens E. Lauvas profesionālās karjeras ceļā bija audzinātājas –novērotājas darba uzsākšana Jaunatnes pētīšanas institūtā 1928. gadā. Institūts bija dibināts 1925. gadā, apvienojot Izglītības ministrijas Psihotehnikas kabinetu (vadītājs Rūdolfs Drillis) un Rīgas pilsētas Veselības nodaļas skolēnu nervu ambulanci.¹⁶ Vēlākos gados to pārdēvēja par Rīgas pilsētas psihotehnikas un arodu izvēles institūtu, un kopš 1936. gada tā nosaukums bija Rīgas pilsētas Jaunatnes un arodu piemērotības pētīšanas institūts (vadītājs Leonīds Cenne). Institūts atradās Rīgā 13. janvāra ielā 17.

1929. gadā institūtā bija šādas nodaļas: skolu psiholoģijas nodaļa, arodpadomdotuve un psihotehnikas nodaļa.¹⁷ Institūta uzdevums bija praktiski palīdzēt jaunatnei un citiem arodu izvēles, skolu tipa izvēles un audzināšanas jautājumos.¹⁸ Ja institūta darbības pirmsākumos 1925./1926. mācību gadā tajā bija 213 apmeklētāji, tad jau 1937. gadā Jaunatnes un arodu piemērotības pētīšanas institūts apkalpoja visus Rīgas pilsētas latviešu pamatskolas beigušos, daļu vidusskolas absolventu un arī 14 provinces pilsētu 6. klašu audzēkņus.¹⁹ Jaunatnes pētīšanas institūtā ar dažādām pētīšanas metodēm, novērojumiem un specifiskiem pārbaudījumiem tika noteikta cilvēka vispārējā

inteliģence, loģiskā domāšana, viņa spējas, kā arī piemērotība noteiktam arodam.

Institūta speciālisti pārbaudīja nesekmīgos un grūti audzināmos skolēnus un deva atzinumu viņu nosūtīšanai uz palīgskolām vai kādu citu mācību iestādi. Tāpat viņus lūdza noskaidrot dažādu slimību izraisīto traucējumu cēloņus.²⁰ Ne vienmēr skolas viedoklis sakrita ar institūta pausto. Tā skolotājs J. Ķibers raksta: "Diezgan bieži nākas dzirdēt skolotāju sūdzēšanos, ka Jaunatnes pētīšanas institūts izturoties pārāk saudzīgi. Skola nosūtot turp izpētīšanai zēnu, kas skolā esot pēdējais mācībās, bet pirmais uzbrukumos tiklab saviem līdzskolēniem, kā arī vispārējiem skolas kārtības noteikumiem, bet pēc attiecīgas pārbaudes skola bieži vien saņemot rezolūciju: "Pilnīgi normāls, atstājams normālā skolā." – Kam tad nu taisnība – skolotājiem vai institūtam?"²¹

E. Lauva šajā darbā sevi parādīja kā izcila pedagoģe, kura "izmisusi cīnījās par jaunu skolu dibināšanu, kurās palaidnīgā jaunatne netiktu sodīta, bet gan pāraudzīnāta"²². Viņa uzskatīja, ka grūti audzināmo bērnu gadījumā vispirms ir jāvērtē bērna rakstura veidošanās īpatnības, cik lielā mērā tās ir iespaidojušas audzināšana ģimenē un vecāku paraugs. Pirmajos mūža gados bērnam ir jāieliek ciešais nepieciešamais pamats, uz kura bērna tālākās gaitās vecāki un skolotāji var celt un veidot cilvēka "gara celtni". Skola ir tikai pārbaude bērna audzināšanai mājās. E. Lauva iedziļinājās "īpašo" bērnu problēmās, viņu interesēja, kas ar šiem bērniem notiek tālāk, pēc tam, kad izpētes darbs institūtā bija beidzies. Visgrūtāk audzināmie bērni bija viņas mīluļi. Z. Mauriņa autobiogrāfiskajā romānā "Iedrīkstēties ir skaisti" raksta, ka viņa augām stundām varēja stāstīt par šo bērnu slimīgajiem ieradumiem un dziedniecības metodēm. E. Lauvas acīs nebija sliktu bērnu, tikai slimi un nelaimīgi.²³ Pretī viņa saņēma neviltotu uzticēšanos un cieņu. Kā atzīmē J. Liepiņš, E. Lauva "pratusi dot pašapziņu bērniem, kas sevi uzskatījuši par sabiedrības atbirām un ko arī vecāki par niekājamiem turējuši"²⁴. Par savdabīgu pedagoģiskās iedarbības un atbalsta metodi kalpoja sarakste ar šiem audzēkņiem. Lai labāk izprastu to, ar kādiem

bērniem ikdienā E. Lauva sastapās, strādājot Jaunatnes pētīšanas institūtā, un kādas bija šo bērnu problēmas, vēlos citēt pilnā apjomā kāda skolēna G. Kalēja vēstuli, kuru viņš E. Lauvai raksta 1931. gada 22. decembrī.

Sveiki, Lauvas jaunkundze!

Saņēmu Jūsu vēstuli 22. decembrī. Jūs man prasījāt, lai es Jums paskaidroju, kā viss tas notika. Kādu svētdienu tēvs man teica, lai vairs skolā neeju, jo viņam vajagot strādnieku. Un nākošā gadā eju atkal skolā. Skolotāji arī bija uz mieru, tikai, lai es reķinu. Sestdien, 22. decembrī es aizgāju uz skolu un dabūju lielo vēstuli. Atvainojos, ka Jums tūlīt nerakstīju, kas pa lietu, es pa daļai biju uztraucies. Tagad es pastāstīšu, kā man iet. Īsi pirms svētkiem tēvs aizbrauca uz Rīgu pa darīšanām. Braucot atpakaļ no Rīgas, viņš aplaupīja kādu cilvēku... Man kauns Jums teikt, bet es Jūs cienu un mīlu augstāk nekā māti. Tādēļ es Jums uzticu šo lietu. Tēvs aplaupīja šo cilvēku. Viņš to attēlo šādi. Braucot no Rīgas, viņš gājis caur kupeju, kur kāds cilvēks piedzēries gulējis uz beņķa un pie sienas karājis mēteli ar degvīna pudeli kabatā. Tēvs to ieraudzījis un piesavinājies, jo neviens tur nav gadījies. Tēvs bija jau iedzēris. Paņēmis degvīnu, viņš sācis meklēt vēl naudu viņam kabatā. Un uzgājis naudas maku ar 420 latiem, paņēmis to un iegājis atējā, kur atgriezīs zābaka oderi un tur aizbāzīs naudu. Tad iegājis savā kupejā un apsēdies. Tad viņam palicis bail, ka tas neatmostas un nesāk meklēt. Tā kā visi snauduši, tad viņš izkāpis pa logu un stāvējis uz kāpnēm Lietavas teritorijā. Ieraudzījis lielu kupenu, viņš izlēcis no vilciena, kas drāzās pilnā gaitā. No turienes tas pa stīgu pārnācis robežu un Vaiņodē visu naudu nodzēris. Lasot klāt pielikto avīzi, Jūs visu sapratīsiet, kādās briesmās viņš atradās. Bet es Jums zvēru, ka to nekad nedarīšu un arī tas vairs man prātā nenāk kā agrāk Rīgā. Un viss tas, pateicoties Jums! Skolā eglīte mums nebija tādēļ, ka daudzi slimo. Arī mans draugs to starpā. Es viņam nosūtīju ar kādu meiteni konfektes par 1 latu un cepumus no mājām, par kuriem viņš ļoti priecāsies. Pats strādāju mežā, vakarā pārnācis aizmiegu kā nosists, nemaz nedabū lappusi izlasīt no grāmatas, kad jau krācu. Tikai no rīta tēvs modina uz darbu. Bieži domāju par draugu un skolu, un vēl biežāk par Jums. Pasveiciniet savu brāli un... kundzi. Novēlu Jums daudz laimes un veselību jaunā gadā.

Jūsu skolēns G. Kalējs

1934. gadā ievērojama darbības apjoma pieauguma dēļ institūtā tika veikta reorganizācija, pēc kuras E. Lauva sāka strādāt par vecāko laboranti, un nedaudz vēlāk viņa tika nozīmēta par šī paša institūta skolu psiholoģijas nodaļas vadītāju.

Neraugoties uz lielo darba slodzi Jaunatnes pētīšanas institūtā, E. Lauva turpināja izglītoties. 1935./1936. gadā viņa noklausījās psihiatrijas privātdocenta Jāņa Vildes lekciju kursu psihopatoloģijā. Vēlāk J. Vilde pārgāja uz neiroloģiju un kļuva par profesoru.²⁵ Psihiskās slimības un iedzimtība; Plānprātība, vājprātība un ārpriāts; Idiotija, imbecilitāte un debilitāte; Epilepsija; Neurastenija; Histērisms; Bērnu psihopātiskā konstitūcija; *Psychosis maniaco-depresiva* – tie ir lekciju temati, kurus klausītāji apguva šajā lekciju kursā. Kursu apmeklētāji piedalījās arī praktiskajās nodarbībās – demonstrējumos Sarkankalna slimnīcā (tagadējā Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca).

1936. gada rudenī E. Lauva tika komandēta uz Vāciju un Austriju iepazīties ar turienes arodizvēles un skolu psihologu darbu. Vācija trīsdesmito gadu vidū izcēlās ar plānveidīgu un sistemātisku darbu arodizvēles jomā. 1935. gada 5. novembrī Vācijā bija pieņemts likums par bērnu ievadīšanu praktiskajā darbā. Vācijā bija 345 arodizvēles padomdotuves, no kurām 257 deva padomus ģimnāziju un citu augstāku skolu beigušajiem.²⁶

E. Lauvas vadītajā skolu psiholoģijas nodaļā pārbaudīja bērnus, kas sagādāja dažādas audzināšanas grūtības. Tā 1937. gada statistika par skolu psiholoģijas nodaļas darbu liecina, ka šajā gadā nodaļā uz pārbaudēm bija ieradušies 1703 bērni, no kuriem 133 bērniem audzināšanas grūtības bijušas uzskatāmas par pārejošu ar apkārtējo vidi saistītu parādību, 57 bērniem audzināšanas grūtības bijušas saistītas ar noteiktām vecumposma attīstības īpatnībām, 212 bērniem – ar jūtu dzīves traucējumiem, kas neļauj sekmīgi strādāt un iekļauties apkārtņē. Pārējie grūti audzināmie bērni ir bijuši ar attīstības traucējumiem. Institūta skolu psiholoģijas nodaļa ne tikai konstatējusi attīstības traucējumu faktu, bet arī meklējusi šīs parādības iespējamus

cēloņus. Tā par audzināšanas problēmu iemesliem tiek minēti šādi apstākļi:

- ♦ Nesaskaņas ģimenē (46% bērnu nāk no pilnām ģimenēm, 54% bērnu aug izirušās ģimenēs).
- ♦ Uzraudzības trūkums (22% bērnu).
- ♦ Vienīgais bērns ģimenē (26% bērnu).
- ♦ Dominējošais audzināšanas stils ģimenē (16% bērnu nāk no pārlieku bargām ģimenēm, 7% bērnu pārmērīgi lutināti).²⁷

E. Lauva uzskatīja, ka audzināšana ģimenē ne tikai veido cilvēka personīgo būtību, ieliek pamatu viņa “es”, bet arī lielā mērā nosaka visas tautas kultūras vērtības. “Ja mūsu bērni būs tikpat stipri kā mēs, tad viņi varēs noturēties vismaz tai pašā garīgajā līmenī, kādā esam mēs paši. Ja mēs viņiem dosim līdz mazāk garīgo spēku, tad viņiem neizbēgami jānoslid zemākā garīgā pakāpē, un līdz ar viņiem jāslīd arī visam kultūras līmenim, t. i. jāslīd tikumiem, mākslai, zinātnei.”²⁸




Jāatzīmē, ka E. Lauva savā izpratnē par ģimeniskajām vērtībām un to saistību ar tautas kultūras pārmantojamību balstās uz tajā laikā populārās zinātnes – eigēnikas – pamatpostulātiem. Eigēnika – mācība par iedzimtības likumu izmantošanu cilvēka bioloģisko īpašību uzlabošanā. Vēsturiskā kontekstā skatoties, pagājušā gadsimta 30.–40. gadus var raksturot kā eigēnikas uzvaras gājienu Eiropā. Eigēnikas likumi tika pieņemti Vācijā, Zviedrijā, Padomju Krievijā, Dānijā, Norvēģijā un arī Latvijā. Latvijā Tautas dzīvā spēka pētīšanas institūtā tika nodibināts Eigēnikas pētījumu centrs, ko vadīja prof. J. Prīmanis, vēlāk Dr. med. V. Kraulis, un Antropoloģijas nodaļa. Vēlāk docentu Verneru Krauli E. Lauva uzaicinās vadīt psihopatoloģijas kursu pirmajā Logo-pēdijas programmā.

Lauvas atziņa bija, ka “neviens tauta nevar pastāvēt, ja nav spējīgu vīru un sievu, kas saslēdzas ģimenē. Tauta atkarīga no ģimenes. Bet arī otrādi – patiesi laimīgu ģimenes dzīvi var izveidot vislabāk tikai laulātie, kas abi pieder vienai tautai”²⁹. Viņa uzsver, ka, ieejot citā kultūrā, viens no ģimenes zaudē savu valodu, atsakās no savas tautas

vērtībām, bērības atmiņām, un tas veicina sevis paša aizliegšanu, kas rada mazvērtību un iedragā ģimenes stiprumu.

Nav tiešu pierādījumu, ka E. Lauva ir bijusi saistīta ar Tautas dzīvā spēka pētīšanas institūtu, taču netieši par to liecina viņas daļa pētījumā "Par latviešu tipoloģiju". Pētījums balstīts uz Marburgas psihiatra Ernsta Krečmera (1888–1964) teoriju par cilvēku ķermeņa uzbūves konstitucionālajiem tipiem. E. Krečmers izdala četru tipus: pikniskais cilvēks (*pyknos* – pilnasinīgs), leptosomais cilvēks (*leptos* – šaurs, slaidis), atlētiskais tips un displastiskais tips (visi tie, kas spilgti atšķiras ar savu nevienmērīgo ķermeņa uzbūvi). Krečmers meklēja sakarības starp psihiskām saslimšanām (maniakāli depresīvo psihozi, šizofrēniju) un zināmu ķermeņa uzbūves konstitūciju. Latvijā veiktā pētījuma mērķis bija noskaidrot, vai pastāv kādas atšķirības fiziskās un garīgās attīstības gaitā starp dažādiem tipiem (drukmais, atlētiskais, slaidais). Pētījuma gaitā tika vērtēts augums, svars, rokas funkcijas, ielāgošanas spējas, sprieduma spējas un uzmanības koncentrācija, cenšoties noskaidrot, vai konstitucionālie tipi savā attīstības gaitā uzrāda atšķirības minēto īpašību un spēju veidošanā. Pētījumā piedalījās Rīgas latviešu tautības iedzīvotāji – pamatskolas absolventi, kas apmeklējuši pārbaudes Rīgas pilsētas Jaunatnes pētīšanas institūtā (eksperimentālā grupa) un Rīgas jaunkareivji no Kara Sanitārās pārvaldes daļas, skolu ārstu izmeklēšanas rezultāti no Rīgas pilsētas skolu higiēnas nodaļas (kontrolgrupa). Kopā 1589 zēni, 2098 meitenes un 500 vīrieši 21 gada vecumā. Pētījuma rezultāti statistiski apstrādāti, un ir izdarīti secinājumi, ka Rīgas latviešiem dominē atlētiskais ķermeņa tips un ka inteligences funkcijas attīstās neatkarīgi no ķermeņa konstitūcijas tipa. E. Lauvas logopēdijas studente Astra Bāra atceras, ka savās lekcijās Lauva bieži stāstīja par savu darbu institūtā, "kurā cilvēki ir noteikuši iedzimtību saviem bērniem. Dzimtas koks ir ticis pētīts līdz septītajam augumam. Cilvēki ir bijuši laimīgi, ja atraduši "vainīgo" savos senčos, un apbēdināti, ja dzimtā nekas nav atrasts, bet bērna attīstība bijusi kavēta".

Jaunatnes un arodu piemērotības pestīšanas institūtā intelekta un psihisko funkciju pārbaudēs izmantoja tajā laikā Rietumeiropā atzītus testus. E. Lauva bija apguvusi un savā praksē plaši izmantoja Roršaha psihogrammas jeb tintes traipu testu³⁰. Šo projektīvo personības testu bija izveidojis šveiciešu psihiatrs un psihoanalītiķis Hermanis Roršahs (1884–1922). Tests ir veidots no desmit dažādiem stimulattēliem, uz katra no kuriem ir attēlots bilaterāli simetrisks tintes traips. Testa izpildes laikā tiek lūgts aplūkot katra tintes traipa kartīti un pastāstīt, ko tas atgādina vai kam tas var būt līdzīgs. Pētāmās personas reakcijas detalizēti tiek fiksētas protokolā, atzīmējot reakcijas laiku uz stimulu, kartītes stāvokli aplūkošanas laikā, teiktā saturu, komentārus, emocionālās izpausmes. E. Lauva prasmīgi interpretēja respondentu atbildes, izdarot pamatotu spriedumu par pārbaudāmā personības iezīmēm. Autores rokās ir nonākusi kāda E. Lauvas veidota Roršaha psihogramma, kas 1936. gada 3. martā sastādīta kādam 29 gadus vecam kungam Egl. Anšl. (pilns uzvārds un vārds nav norādīts, iespējams Anšlavs Eglītis).

Attēls – 30	Atbilde
	Vabole resna, tauriņa spārni klāt. Sīkumos iedziļināties neatmaksājas, kas te izkaisīts apkārt Ķīniešu pagoda Ēksotiska valdnieka kronis
	Blakts dibens, vēdera lejas gals Sīka zvēriņa galvas kauss kā anatomiskā zīmējumā Brutāla cilvēka ģimis Laikam nekas neienāks vairāk prātā
	Divi klauni frakās tērpti. Tur kaut kādu nieku rokā Embriji Kā nieres, kā tauriņš – nekā nevar izgudrot utt.

Vēlākos gados, jau pasniedzot logopēdiju studentiem, E. Lauva daudz atsaucās uz šiem tajā laikā psihiatrijā tik bieži lietotajiem testiem.

Lai noteiktu skolēnu īpašās intereses un spējas, institūtā tika organizētas individuālas inteliģences un loģiskās domāšanas pārbaudes. E. Lauva strādāja ar īpašām anketām, kuras sastāvēja no 75 dažāda tipa uzdevumiem. Šis pārbaudījums novērtēja spriešanas spējas. Ieskatam daži jautājumu un uzdevumu piemēri:

1. **Debess** un **zils** atrodas tādā pat attiecībā kā **zāle** un _____
plava liels aug zaļš siens
2. Kura no sekojošām piecām lietām vismazāk sader ar pārējām četrām?
vijole knaibles kokle taure klavieres
3. Ja kāds vientuļā apkārtnē piepeši izdzirdēs skaļu sprādzienu, tad viņš droši vien _____?
nosarks paliks kurls raudās lamāsies izbīsies
4. Ja 7 pudeles vīna maksā 28 Ls, cik maksā 9 pudeles? _____

Kā raksta laikraksts "Rīts", 1935. gadā šī institūta padomus saņēma 15 000 cilvēku. Vispirms tie bija visi Rīgas pilsētas pamatskolu absolventi, tad dzelzceļnieki, ugunsdzēsēji, šoferi un arī lielāko provinces pilsētu pamatskolnieki.³¹

Jaunatnes pētīšanas institūta loma jauniešu intelektuālo spēju novērtējumā vēlākos gados pieauga vēl vairāk, jo Izglītības ministrija prasīja universitātēm pieņemt izskatīšanai ne tikai abiturientu zināšanu novērtējumu gatavības apliecībās, bet arī atsevišķi iesūtītu katra abiturienta inteliģences raksturojumu. Tās ir izskaidrojams ar stingriem noteikumiem par tālākām studiju iespējām pēc skolas beigšanas. Skolēnus, kas skolu beiguši apmierinoši, ir jāšķiro divās grupās: tādus, kas saņems liecības par skolas beigšanu, bet bez tiesībām iestāties augstākajās skolās (ar caurmēra atzīmi "3" galvenos priekšmetos), un tādus, kas šīs tiesības būs ieguvuši.³²

1937. gada jūnijā E. Lauva piedalījās pirmajā starptautiskajā bērnu psihiatrijas kongresā Parīzē (*International Infantile Psychiatry Congress*). Šo braucienu atbalstīja Latvijas Sarkanā Krusta biedrība. Kongresā darbs tika organizēts četrās sekcijās: vispārējā psihiatrija, skolas psihiatrija, tiesu psihiatrija un diskusijas. Kongresā uzstājās izcilais britu pediātrs un bērnu psihoterapeits D. Vinikots (*D. W. Winnicott*), psihoanalītiķe A. Freida (*Anna Freud*), britu psihologs, piesaistes teorijas pamatlicējs Dž. Boulbijs (*John Bowlby*).³³

1936./1937. mācību gadā Rīgas pilsētas pamatskolās bija 814 skolēni ar dažādiem valodas traucējumiem.³⁴ Arī Jaunatnes un arodu piemērotības institūta dati liecina, ka 7% no visiem institūtu apmeklējušiem bērniem ir sastopami valodas traucējumi un būtu lietderīgi pie institūta organizēt valodas labošanas kursus.³⁵ Pilsētas valde nolēma sagatavot skolotāju-speciālisti runas traucējumu labošanai un tādā nolūkā 1937. gada rudenī komandēja skolu psiholoģijas nodaļas vadītāju E. Lauvu uz Vīni speciālos kursus pie "viena no vislabākiem speciālistiem valodas defektu labošanā prof. Dr. E. Frešela"³⁶. 20. gadsimta sākumā Eiropā tika sagatavoti pirmie logopēdi. Bija divas slavenas skolas – Berlīnē, dibinātājs Hermanis Gucmans seniors (*Hermann Gutzmann sen*), un Vīnē. Emīls Frešels (*Emil Fröschels*, 1884–1972) bija Vīnes logopēdijas skolas dibinātājs. Abas skolas viena no otras atšķīrās ar fundamentāli atšķirīgu izpratni par runas un valodas traucējumiem un to klasifikāciju. Berlīnes H. Gucmana vadītajā skolā uzskatīja, ka runas un valodas traucējumiem ir organiska izcelsme, un šo traucējumu novēršanā tika pielietotas fizioloģiskas pieejas. Savukārt Frešela skatījums uz runas traucējumiem bija balstīts psihoterapijā un psihoanalīzes filozofijā.³⁷ Šeit arī, iespējams, ir izskaidrojams tam, kāpēc E. Lauva par savu turpmāko studiju vietu izvēlējās Vīni. Filozofijas izglītība un darba pieredze psiholoģijas laukā bija labs pamats logopēdisko zināšanu ieguvei profesora Frešela organizētajosursos.

Emīls Frešels bija ne tikai izcils ārsts un runas terapeits, bet arī viens no pirmajiem skolotāju logopēdu sagatavošanas kursu idejas

autoriem. 1911. gadā Vīnes skolotājs Karls Korneliuss Rote (*Karl Cornelius Rothe*, 1880–1931) ievēroja, ka noteiktās dienās daži no viņa klases skolēniem nav ieradusies uz mācībām. Viņš noskaidroja, ka visiem šiem bērniem ir runas problēmas un visi apmeklēja dr. Frešelu viņa balss un runas labošanas klīnikā kā ambulatorie pacienti. Abiem kungiem iepazīstoties, radās doma, ka daudz labāk būtu palīdzēt skolēniem novērst runas traucējumus ierastajā skolas vidē. Viņi uzskatīja, ka skolai ir jānodrošina bērnu ar runas traucējumiem apmācība. Lai varētu atvērt šādas speciālas programmas, bija nepieciešams sagatavot skolotājus, kuriem ir zināšanas par runas traucējumiem un to novēršanu. Tā 1921. gadā tika atvērti pirmie Runas koriģējošās pedagogijas kursi. Šajosursos tika uzņemtas personas ar skolotāju pamatizglītību, lai vēl papildus viena gada garumā (5 sesijas) papildinātu zināšanas logopēdijā un iegūtu runas pedagoga kvalifikāciju. Kursos tika pasniegti šādi mācību priekšmeti: logoterapija, psihomotorika, mūzikas terapija, ritma mācība, ortodontija u. c. Logopēdijas lekcijās E. Frešels uzsvēra personīgā kontakta nozīmību darbā ar pacientu un pacienta gribasspēka nozīmi veiksmīgā korekcijas procesā. E. Frešels savā mācībā balstījās uz atziņu, ka “logopēds ir kā mākslinieks, radošs ikvienā terapeitiskajā aktivitātē”³⁸. Tā 1928. gadā 39 Vīnes skolās speciāli apmācīti skolotāji laboja skolēnu runu, t. i., veica logopēdisko darbu.

Iespējams, ka E. Lauva bija viena no pēdējām kursantēm, kurai bija lemts klausīties izcilā profesora lekcijas, jo 1938. gadā, nostiprinoties nacistu ietekmei, E. Frešels pameta Austriju un emigrēja uz Amerikas Savienotajām Valstīm.

1938. gada jūnijā E. Lauva atgriezās Latvijā kā pirmā diplomētā logopēde un sāka organizēt valodas labošanas darbu Rīgā. Pedagoģijas un psiholoģijas institūtā (iepriekš Jaunatnes un arodu piemērotības pētīšanas institūts) tika izveidota logopēdijas nodaļa ar filiālēm Rīgas 23. un 26. pamatskolā.³⁹ 1939. gadā saziņā ar Rīgas pilsētas izglītības nodaļu (vadītājs E. Dēliņš) E. Lauva organizēja divgadīgus kursus sko-

lotājiem, lai varētu izveidot logopēdiskās palīdzības tīklu Rīgas pamatskolās. Bija paredzēts, ka no katras Rīgas skolas viens skolotājs apgūs logopēdijas zināšanas. 1940. gada janvārī kursos pieteicās 40 skolotāji. Kursos mācības uzsāka vēlākajos gados izcilas Latvijas logopēdes Ņina Ģermāne, tajā laikā Jaunatnes pētīšanas institūta darbiniece, un Aleksandra Jaunbērziņa, LU Filoloģijas nodaļas absolvente.

E. Lauvas izstrādātā Logopēdijas kursu programma sastāvēja no trīs daļām. Autore uzskata, ka pilna šīs programmas iekļaušana raksta tekstā ir lietderīga, jo tādējādi lasītāji var iepazīties ar tā laika logopēdisko terminoloģiju. Zināmā mērā šī Logopēdijas kursa programma atspoguļo Vīnes logopēdijas skolas pamatnostādnes runas un valodas traucējumu klasifikācijā un to novēršanas pieejās.

A. Medicīniskā daļa (26–40 stundas), kas iekļāva šādus kursus:

1. Ievads otorinolaringoloģijā, vad. prof. R. Sniķeris, teorētiskais ievads un demonstrācijas anatomikumā, demonstrācijas laringoskopijā.
2. Nervu sistēmas anatomija, fizioloģija un patoloģija, vad. doc. J. Vilde. E. Lauvas īpašs lūgums kursa docētājam bija veltīt zināmu stundu skaitu afāzijai.
3. Ievads psihopatoloģijā, vad. doc. V. Kraulis, psihopātijas, neirozes, oligofrēnija.

B. Logopēdija (70 stundas), vadīja E. Lauva. Šī daļa iekļāva šādas tēmas:

1. Vispārējs ievads. Logopēdijas definējums. Logopēdija, logopēds, logopāts.
2. Valodas psiholoģija.
3. Valodas attīstība (brēciens, lalināšana, artikulēta valoda, valodas sapratne). Valodas akcents.
4. Balss fizioloģija (mīkstā un cietā ieskaņa).
5. Fonētika.
6. Artikulācijas fizioloģija (patskaņi, līdzskaņi, atsevišķo skaņu veidošana).

7. Logopāta anamnēze, garīgā līmeņa noteikšana un inteligences pārbaudes.
8. Valodas traucējumi sakarā ar dzirdes traucējumiem.
9. Dislālijas (šļupstēšana). Etioloģija. Daļējā un universālā šļupstēšana. Lūpeņu kļūdas un to terapija. Sigmatismi un to terapija. C, č, š, ž, dž kļūdas un to terapija. R, l, g, k kļūdas un to terapija. Runāšana degunā (atklātā, slēgtā, jauktā) un tās terapija. "Asociālā" šļupstēšana. Paragramatisms un tā terapija. Hotentotisms.
10. Dulburēšana. Domas un runas saskaņošana. Dulburēšanas atšķirība no stostīšanās. Elpošanas traucējumi. Kļūdainā dikcija. Dulburētāja īpatnējais raksturs.
11. Stostīšanās. Izcelšanās. Dažādas attīstības stadijas. Fiziskie simptomi, nepareizā elpošana, elpas pārtēriņš, inspiratoriskā valoda. Balss un balss aizrāvēji. Palīgkustības. Embolofrazijas. Valodas loģikas sagrozījumi. Kloniskā un toniskā stostīšanās, klonotoni, tonokloni, klonu temps. Apslēptā stostīšanās. Dvēseliskie simptomi, bailes no skaņas, bailes no valodas. Nesaskaņa starp domāt un runāt gribu. Attiecības ar dulburēšanu. Psiholoģiskās metodes. Dažādu autoru domas par stostīšanos: Hepfners, Frešels, Gucmans, Lībmanis, Kusmauls, Rots, Sterns u. c. Iedzimtības un atdarināšanas loma stostīšanās tapšanā. Psihiskas traumas. Kreilība, pārorientēšanās no kreisās uz labo roku. Šķielēšana. Pubertāte un stostīšanās pastiprināšanās. Darbs ar logopātiem valodas raustītājiem mazbērna vecumā, pubertātes laikā. Darbs ar pieaugušajiem. Elpošanas vingrinājumi, valodas vingrinājumi, drosmes un patstāvības vingrinājumi, pašiedvesma, svešiedvesma, garīgais līdzsvars, pievēršanās sabiedrībai un tās uzdevumiem.
12. Balss defekti (patoloģiskais balss lūzums, fonastēnija). Funkcionālais hroniskais aizsmakums. Balss higiēna. Valodas un balss profilakse.

13. Valodas labošanas organizācija. Logopēda sakars ar logopāta ārstu, skolotāju un ģimeni. Logopēda sadarbība ar ārstu speciālistu.

C. Speciāli valodas terapijas jautājumi (30 stundas):

1. Garīgi aprobežotais logopāts un viņa īpatnējā dvēseles struktūra.
2. Daži praktiski paņēmieni darbam ar garīgi aprobežotu logopātu.
3. Sensiblais un grūti audzināmais logopāts un darbs ar šādu bērnu.

Par E. Lauvas spēju vispārināt un skatīties uz jautājumiem plašākā kontekstā liecina kursa apguvei ieteicamās literatūras izvēle. Viņa iesaka saviem studentiem izmantot studijās ne tikai savu skolotāju K. K. Rota un E. Frešela darbus, bet arī viena no spilgtākajiem Berlīnes skolas pārstāvjiem Minhenes profesora M. Nadoļečņija (*Max Nadoleczny*) grāmatas.

Programmā redzams, ka vislielākā uzmanība atvēlēta skaņu izrunas traucējumiem (16 stundas) un stostīšanās problēmai (20 stundas). Šiem diviem traucējumiem E. Lauva visbiežāk pievērsās arī savās publikācijās un referātos. Rakstā "Kā novērst bērnu valodas trūkumus"⁴⁰ E. Lauva norāda uz ģimenes lomu pareizas valodas veidošanā. Viņa uzsver, ka bērns atdarina to, ko redz un dzird. Un tāpēc gan stostīšanās, gan šļupstēšanas gadījumos "ikvienam, kam darīšana ar zīdaini un mazbērnu, jācenšas runāt lēni, skaidri un pareizi". Bieži viņa mīlēja atsaukties uz antīkā laikmeta notikumiem, kuriem bija jēlkāda saistība ar runas traucējumiem. Tā Lauva piemin romiešu oratoru Kvintiliānu, kurš "pirms divtūkstoš gadiem griezās ar uzsaukumu pie visiem tēviem, kas gribētu saviem dēliem mācīt runas mākslu. Viņš ieteica rūpēties par bērna valodu jau no pašas dzimšanas. Esot ļoti svarīgi izraudzīties bērnam tādu aukli, kas sevišķi labi runā. Vēl labāk būtu, ja aukle būtu arī filozofiski izglītota un ar augsti attīstītām domāšanas spējām. Tas

esot gan diezgan reti iespējams, tāpēc vismaz jāizvēloties tikumīga sieviete ar ļoti pareizu un labi izkoptu valodu”⁴¹.

Savā publikācijā “Šļupstēšana” E. Lauva definē šo parādību kā “skaņas izlaišanu vai tās nepareizu izrunu”. Viņa norāda uz bioloģiskās dzirdes lomu skaņu attīstībā “skaņas kairinājumi lielo smadzeņu garozā uz atdarināšanas refleksa pamata izraisa motorisku reakciju artikulētā veidā”. Īpaši Lauva pieskaras fonemātiskās dzirdes attīstības problēmām un iesaka to attīstīt ar muzikālās dzirdes palīdzību “vecāki darītu labi, ja no visagrākās bērnības mudinātu savus bērnus dziedāt, dziedātu viņiem priekšā un kopā ar tiem. (..) Galvenais, lai vingrinātu balsi un tā pamazām līdzteku skolotu arī ausi labāk saklausīt un atšķirt skaņas augstumu un tālāk arī valodas atsevišķās fonēmas, t. i., tās skaņas, kas vārdam piešķir īpatnējo nozīmi”. Lauva raksta, ka var atrast likumsakarības starp runas orgānu motorisko neveiklību un neattīstītu vispārējo motoriku. Artikulācija ir nesalīdzināmi sarežģītāka un smalkāka motoriska funkcija, tāpēc, attīstot visu motoriku, nodarbojoties ar vingrošanu un ritmiku, strādājot rokdarbus, attīstīsies arī valoda.

Vēlākos gados E. Lauva īpaši pievērsās stostīšanās jautājumam. Tiek sagatavota monogrāfija par stostīšanos, kas, gan krietni vēlāk – 1961. gada logopēdu metodiskās apvienības sanāksmē – tika stipri kritizēta. Savos darbos E. Lauva balstījās uz 20.–30. gadu Rietumeiropā dominējošo stostīšanās izpratni, tālāk attīstīja Frešela piedāvātās pieejas šī traucējuma novēršanā – psihoanalītisko pieeju neirožu ārstēšanā (un stostīšanās var būt neiroze), stostīšanās korekcijas darba īpatnības noteiktos vecumos, lasīšanas izmantošanu, lēno runu utt. Rakstā “Skolotāja loma stostīšanās novēršanā pirmajā skolas gadā” E. Lauva analizē saistību starp stostīšanos un lasītmācīšanu. Viņa atzīmē, ka ietekme var būt ar diametrāli pretēju efektu: “.. ja bija gadījumi, ka bērns pirmajā skolas gadā sāka stostīties, mēs varam novērot arī pretējo – sešu vai septiņu gadu bērns – stostītājs, nonākot skolā, kādreiz pārstāj stostīties.” Šis parādības skaidrojums ir droši apgūta lasīšanas tehnika un skolotāja personības pozitīvā ietekme.

20. gadsimta 40. gados logopēdija bija izveidojusies kā patstāvīga nozare. Tās galvenos darbības virzienus noteica Pedagoģiskās psiholoģijas institūta logopēdijas nodaļa, kas savu darbību kara gados nepārtrauca, kaut arī tās darbības jomas stipri samazinājās. 1940. gada novembrī A. Jaunbērziņa tika uzaicināta institūtā par praktikanti – logopēdi, bet ar 1941. gada decembri viņa tur strādāja par logopēdi. 1942. gada sākumā institūtā bija četras logopēda vietas – viena vecākā logopēde (E. Lauva) un trīs logopēdes padomdevējas (viena no viņām A. Jaunbērziņa). Lai arī 1940. gada rudenī E. Lauva uzsāka psiholoģijas un pedagoģijas pasniedzējas darbu Jelgavas Skolotāju institūtā, tomēr viņa saglabāja Logopēdijas kursu vadību un palika institūta logopēdijas nodaļā.

Jāatzīmē, ka paralēli darbam logopēdijas laukā E. Lauva izpaudās arī citās jomās. Būdamā izcila vācu valodas prātēja, E. Lauva ne tikai tulkoja dažādu autoru darbus no vācu valodas, bet arī sastādīja Latviešu – vācu vārdnīcu, ko 1939. gadā izdeva Valters un Rapa.

Šajā laikā tapa E. Lauvas monogrāfija par bērna attīstību “Topošie cilvēki”. Diemžēl šis apjomīgais darbs ir palicis npublicēts, taču par tā esamību un darbā paustajām galvenajām idejām liecina manuskripta fragmenti un E. Lauvas vēstule vācu rakstniecei, ārstei Johannai Hārerei (*Johanna Haarer*).

Johanna Hārere (1900–1988) 1934. gadā publicēja grāmatu “Vācu māte un viņas pirmais bērns” (*Die deutsche Mutter und ihr erstes Kind*). Šis darbs, kas bija veltīts bērnu audzināšanas un kopšanas jautājumiem, netika viennozīmīgi vērtēts vēsturiskajā kontekstā. Daudzi uzskatīja, ka Hārere caur šo grāmatu izplatīja nacistu ideoloģiju attiecībā uz āriešu rases veidošanu un stiprināšanu. Taču līdzīgas tematikas darbu trūkums radīja šai grāmatai milzīgu popularitāti un noietu jauno vecāku vidū.⁴² Interesanti, ka no politiskā viedokļa daudz kritizētā grāmata, nedaudz izmainot nosaukumu, tika izdota Vācijā līdz pat pagājušā gadsimta 70. gadiem. Jāatzīmē, ka J. Hāreres padomi bērnu audzināšanā ļoti sasaucas ar Bendžamina Spoka idejām, kas tika atspoguļotas darbā “Bērns un tā kopšana”.

E. Lauva savā vēstulē J. Hārerei apraksta "Topošo cilvēku" rašanās idejas pamatojumu. "Mūsu vēsture ir noritējusi ievērojamā triecienu ātrumā, mēs cieši blakus sastopamies ar visdažādākajām parādībām: ar lielu varēšanu vienā jomā un neiedomājamu nevērīgumu citā. Pēc ilgstoša klusuma perioda, kur labākais izpaudās zemniecības tradīcijās, nāca pārorientācija uz tehnisko, ar pārceļšanos no laukiem uz pilsētu, uz fabrikām. Tradīcijas, kurām līdz šim bija pamats, tika sagrautas, un jaunas to vietā nestājās, notika pilsētās strādājošo proletarizācija. Tad nāca patstāvīgas valsts divdesmit neiedomājamas izaugsmes gadi, veidojās pilsonība un intelektuāļu slānis. Apbrīnojama tiekšanās uz pārticību, zināšanām, tehnisko progresu, pēkšņs mākslas uzplaukums. Tas viss ir skaisti un labi, bet ne pietiekami – jūtas ir konservatīvas, cilvēka daba nespēj iet vienā solī ar mežonīgo tehniskās attīstības tempu, sirds nav tik progresīva kā intelekts, tā vēlas būt audzināta mierā, žēlastībā un pacietībā, un nu mums ir tāds stāvoklis audzināšanas jomā, ka caurmērā jūtu dzīvi vairs nespējam apmierināt. Dažkārt pat ļoti izglītotiem cilvēkiem ir satriecoša nezināšana par dziļākajām psihiskajām norisēm. Ar savu grāmatu es negribēju neko citu, kā tikai klauvēt pie vecāku un audzinātāju sirdīm, dot viņiem apziņu, ka audzināšana nozīmē lielu atbildību un ka tikai tur tiks sasniegti labi rezultāti, kur audzināšana būs atbilstoša bērna dabai. Tāpēc es mēģinu tapšanu nolikt priekšplānā, lai parādītu, ka tie ir vieni un tie paši psihiskie spēki, kas dažādos laikos izpaužas dažādi, ka bērnu nevar nesodīti lauzt," tā raksta E. Lauva.⁴³

Nedaudz ieskatoties E. Lauvas monogrāfijas pirmajā nodaļā, kas veltīta pirmajam dzīvības gadam, mēs redzam, ka ar rakstāmmašīnu rakstītais teksts ir papildināts ar piezīmēm un papildinājumiem sīkā rokrakstā, tiek uzdoti jautājumi un meklētas atbildes, pasvītrojumi un retinājumi, un lasot rodas sajūta, it kā tu pēkšņi dzirdētu E. Lauvas balsi, kura pārlicināti un raiti stāsta tik interesanti, ka nav vaļas pat kaut ko pierakstīt. Arī vēlākajos gados, būdama lektore Liepājas Pedagoģiskajā institūtā, viņa mācīs saviem studentiem meklēt atbildes

uz jautājumiem, vienmēr atrast vietu šim vienkāršajam, bet domāt liekošajam "kāpēc?". Jaundzimušā maņas un dziņas, skatīšanās, kopšana un audzināšana, zīdīšana, zīšana, barošanas kārtība, nervozais zīdains, miers, tveršana, lietderīgā nēsāšana rokās, sēdēšana, atradināšana no krūts, cīņa par tīrību, staigāšana – šie ir jautājumi, kas E. Lauvai likās svarīgi, aprakstot bērna audzināšanu pirmajā dzīvības gadā. Jā, tieši audzināšanu, ne kopšanu, jo Lauva uzskata, ka "runājot par zīdāini, nav "tīri fiziskas" kopšanas, bet viss, ko šai posmā darām, nozīmē arī psihisku veidošanu un audzināšanu"⁴⁴. Mātes un bērna attiecībās tiek meklēts iemesls vēlākajām audzināšanas grūtībām. Savā darbā teorētiskās atziņas viņa papildina ar konkrētiem piemēriem no savas prakses. Tā tiek pieminēts kāds grūti audzināms zēns, kurš ticis barots ar krūti līdz četri ar pusi gadu vecumam. Lauva raksta, ka "cilvēka attīstības gaitā sākotnējo elementāro tendenču vietā jānāk citām, kas nodrošina viņa izaugšanu kultūras plāksnē. Vienkāršo nosacīto refleksu vietā jāstājas aizvien vairāk sarežģītiem. Nedrīkstam ļaut nostiprināties tādiem elementāriem nosacītiem refleksiem, kas kalpo tikai indivīda egoistisko dziņu apmierināšanai, bet jārada jaunas, komplikētākas, augstākas pakāpes sakritības un saistības"⁴⁵.

Pēc iepazīšanās ar J. Hāreres darbiem "Vācu māte un viņas pirmais bērns" un "Mūsu mazie bērni" E. Lauva tajos atrod daudz ko kopīgu, atsevišķās vietās pat pilnīgas sakritības ar savu manuskriptu. Tā viņa Hārerei raksta: "Ja manā priekšā nebūtu manuskripta, ko es pirms gada diktēju, tad nespētu tam noticēt: darbos caurvijas tās pašas galvenās līnijas, uzskati par audzināšanu tie paši, ir saskaņa mērķos un ceļos; un varu vien sev jautāt, kā tas ir iespējams, ka var būt tik tuva līdzība, ja viena par otras esamību neko nezinājām. Uzsvars uz **domājošo** mīlestību, ko Pestalocijs mums liek pie sirds, uzmanības pievēršana bērnu rotaļu pasaulei (dažkārt pat ir atsevišķi piemēri, kas sakrīt gandrīz vai vārds vārdā) – tas mani samulsināja, taču tajā pašā laikā darīja laimīgu un lepnu. Galu galā darbs ir radies no rūpīgiem bērnu novērojumiem un rezultātā būtu jāiznāk vienam un tam pašam.

Pie tam pārsteidzošākais priekš manis ir pilnībā kopīga pamatsajūta, pamatdoma, kas izskan tais pašos toņos kā man, tā Jums.”⁴⁶

Pārdomām – vai mums ir daudz latviešu autoru sarakstītu darbu par bērna audzināšanu un kopšanu. Visbiežāk mūsu grāmatu plauktos ir atrodama tulkotā literatūra par šiem jautājumiem. Līdz ar to šis E. Lauvas darbs ir uzskatāms par unikālu latviešu pedagogijā.

Pēc pārdzīvotā Baigā gada, par ko E. Lauva savās atmiņās raksta, ka “boļševiku gads pārvērta visu gruvešos, kurā viss tapa neauglīgs un dvēseliski slimis”, vāciešu ienākšana Rīgā atnesa nelielu cerību, ka viss pārdzīvotais ir pārpratums, ļauns sapnis. Turpinājās darbs Pedagoģiskās psiholoģijas institūtā, E. Lauvas tulces pakalpojumus reizēm izmantoja jaunā okupācijas vara⁴⁷, paralēli maizes darbam bija arī tikšanās ar draugiem un domu biedriem. 1944. gada vasaras dienas Jaundubultos I. Sokolova apraksta: “Poruka prospektā ap 47. māju bija izveidojusies inteliģences kolonija, kurā visi bija savā starpā pazīstami, draudzīgi: profesora Luda Bērziņa un Volfganga Dārziņa ģimenes, Viktors Eglītis un Hilda Vīka, Paulīne Bārda, Jaņa Rozentāla dēla Miķeļa ģimene, igauņu rakstniece Adele Sol, Elfrīda Lauva. Bija kopīgi pagalmi, dārza stūri, kopīgas tējas dzeršanas ar pārrunām. Bet pienāca brīdis, kad gar vasarnīcām trakā steigā sāka plūst nebeidzamas cilvēku straumes.”⁴⁸

Atkal austrumos pulcējas negaisa mākoņi un kļūst aizvien baisāk, raksta E. Lauva 1944. gada augustā.⁴⁹ Tuvākā nākotne E. Lauvai līdzinās nāvei, un viņa dodas bēgļu gaitās uz Vāciju kopā ar sava brāļa ģimeni – brālis Arvīds, svaine Daina un viņu mazā meitiņa Baiba.

Šeit arī viņa uz mūžu šķiras no savas vismīļākās un uzticamākās draudzenes Z. Mauriņas, ar kuru kopā nesavtīgi bija pavadījusi 16 gadus, pateicoties savai sirdsinteliģencei un uzpurēšanās spējai, bija spējusi iejusties draudzenes liktenī un sapratusi slimības uzspiestās atkarības radītos sarežģījumus labāk par ārstējošiem ārstiem, bija izlīdzinājusi konfliktus un palīdzējusi rakstniecei pārvarēt kompleksus, rūpējusies par viņas ikdienas apstākļiem un pilnvērtīgu relaksāciju. Vēlākos gados viņas vienos tikai vēstules, kuras legālos un nelegālos

ceļos sastaps savu adresātu, istā vai izdomātā vārdā nosauktu. Padomju gados Mauriņa viņai sūtīs savas grāmatas, kuras E. Lauva dos lasīt tiem, kas alkst patiesa vārda un brīvas domas. Viņa pārrakstīs Z. Mauriņas esejas, kas ceļos no rokas rokā.⁵⁰

E. Lauvas trimdas ceļš veda uz vienu no skaistākajām Vācijas pilsētām, Saksijas brīnišķo pērli Drēzdeni. Līdz 1945. gada aprīlim E. Lauva tur strādāja par psiholoģi bērnu namā. 1945. gada 13.–14. februārī pārdzīvojusi drausmīgo Drēzdenes bombardēšanu, kā laikā tika nogalināti desmitiem tūkstoši cilvēku, iznīcināta gandrīz visa senās pilsētas apbūve un unikālas kultūras vērtības. Neviens cilvēks, kas pārdzīvojis sabiedroto aviācijas uzlidojumus, nespētu palikt vienaldzīgs, un šis šausmīgais notikums neapšaubāmi atstāja nospiedumus E. Lauvas apziņā, taču diez vai viņa spēja paredzēt to, kas viņu tikai vēl gaidīja pēc pāris gadiem. Drēzdenes bombardēšanu var uzskatīt par prologu viņas sāpju ceļam. Pēc Vācijas kapitulēšanas Drēzdene nonāca padomju okupācijas zonā.

No 1945. gada jūlija līdz 1948. gada aprīlim E. Lauva bija tulce Saksijas vācu pašpārvaldē. Turpināja rakstīt arī par mazbērnu psiholoģiju un audzināšanu. Šis laiks nebija viegls, viņai kārtējo reizi bija jā rūpējas ne tikai par sevi, bet arī par brāļa ģimeni. Taču E. Lauva nekad rūpēšanos nav uztvērusi kā slogu – iespēja darboties padara mūs nozīmīgus, nozīmīgus pret ģimeni, darbu un sabiedrību.⁵¹ 1947. gada janvārī Z. Mauriņa saņēma vēstuli no Frīdas, kurā šī stiprā, lepnā un pašdisciplinētā sieviete raksta par saviem dzīves apstākļiem. Kā tulks viņa ik dienas saņem piecpadsmit gramu sviesta, brālis un slimīgā svaine vēl mazāk, jo viņi neveic derīgu darbu valsts labā. Piecpadsmit gramu sviesta pietiek tikai vienai maizes rikai.

“Pašnāvības domas atkāpjas, ja laimējas sastapt kādu cilvēku, kas neskopojas nolikt tevis priekšā istu sviestmaizi ar desu. Tu esi izglābusies bagātajā Zviedrijā. Man jākaunas šo vēstuli rakstīt, bet, ja Tu no tā, kas Tev ir, varētu kādu sīkumu mums atsūtīt: sviestu, speķi, cukuru.” Taču Mauriņa nespēj atbildēt, jo... markai trūkst naudas.⁵²

Kā atceras L. Grietiņa, īpašas ir bijušas E. Lauvas attiecības ar brāļa meitiņu Baibu, kuru viņa bija ārkārtīgi iemīlējusi. Kad Lauvu apcietināja, Baibiņai bija seši gadi. Savās atmiņās Lauva raksta, ka brāļa meitiņa viņai rādījusies vīzijās pratināšanas laikā kā brīnumains brīdinājums nerunāt lieku, lai nepadarītu stāvokli vēl sliktāku: "Varbūt jāsaka, ka mans sargeņģelis pieņēmis Baibiņas izskatu, lai mani atturētu no runāšanas, lai es, izbrīnā viņā lūkojoties, klusētu?"⁵³ Vēlāk brāļa ģimene emigrēja uz Kanādu, un pašā mūža nogalē E. Lauva pēc ilgstošiem un regulāriem lūgumiem padomju iestādēm ieguva atļauju viņus apciemot. Daudz kas bija mainījies brāļa ģimenē, ilgie šķirtības gadi bija atsvešinājuši arī Baibu, un Lauva no Kanādas atgriezās vīlusies savās cerībās un ilgajos gados uzburtajos sapņos.

1948. gada 14. janvārī stundu pēc pusnakts E. Lauvas dzīvoklī ieradās vācu kārtības sargs un trīs krievu militārpersonas. Viņa tika aizturēta uz pāris dienām. Viņa aizgāja no savas mājas uz pāris dienām, lai atgrieztos mājās pēc septiņiem gadiem. Viņai tobrīd bija jau 52 gadi.

1948. gada 17. februārī viņu apcietināja un ieslodzīja Padomju kara administrācijas Operatīvā sektora cietumā Drēzdenē. Tā paša gada 2. aprīlī viņai uzrādīja apsūdzību par to, ka, strādājot Pedagoģiskās psiholoģijas institūtā, audzinājusi studējošo jaunatni vācu okupācijas varai vēlamā fašistiskā garā, mēģinājusi iegūt vācu pilsonību, noslēpjot padomju; nevēlas atgriezties Dzimtenē.

2. maijā sevišķā apspriedē pieņēma lēmumu par dzimtenes nodevību ieslodzīt soda nometnē uz 10 gadiem. Kā un kādu dzimteni viņa ir nodevusi? Vai to, par kuras tautu viņa raksta šādus vārdus: "Mēs nevaram aizliegt savu tautu arī tad, ja mēs to gribētu, jo tā mums ir devusi tos saturus, kādi mums ir."⁵⁴

Milzīgs pazemojums, šoks un īslaicīga nespēja pieņemt notikušo realitāti atspoguļojas E. Lauvas atmiņās.

"Vai šis iedomīgi dumjais jaunais puisis, kas man nolasīja to vienu rindiņu, kur teikts par 10 gadiem – desmit gadiem! – soda nometnē, ir

mani tiesājis? Nē, tos kas mani tiesāja, es pat neesmu redzējusi. Es neesmu varējusi nedz dzirdēt, ko man pārmet, nedz aizstāvēties. Kas tā par tiesu?! Galu galā – tas jau man vienalga. Es arī ne uz mirkli neticu, ka šie gadi būs reāli gadi un ka es tos visus nosēdēšu. Un vispār tas it kā neattiecas uz manu personu, tas viss iet man garām."⁵⁵

Diemžēl tie bija īsti gadi. Ne dvēseles dižums, ne sirds spēks, ne prāts, kas bija skolots Huserla un Kanta filozofijā, nespēja viņu glābt no Sibīrijas ledus tuksnešiem, raksta Z. Mauriņa.⁵⁶ Drēzdene – Berlīne – Orla – Petropavlovska – Karaganda (Karabasa). Golgātas ceļā E. Lauvai bija tikai viens uzdevums – saglabāt sevī cilvēku, visas tās īpašības, kuras viņa sevī veidoja, izkopa un attīstīja visas dzīves garumā. "Tā cieņa, tas stāvoklis, tā "pašvērtība", kas tev reiz bijusi, kaut kur, kaut kad, kādā citā eksistencē, uz kādas citas planētas, tad, kad tu vēl biji dzīvs un dzīvoji cilvēku vidū, un domāji, ka pats arī esi cilvēks, ka tev ir "mērķi" un "uzdevumi" – viss tavš kādreizējais "es" un tava kādreizējā "dzīve" – viss ir izkūpējis. Ir jāmeklē jauna mēraukla, jauns pamats zem kājām."⁵⁷ Un to Lauva apzinājās, ka viņa būs Cilvēks tikmēr, kamēr spēš saglabāt dzīvu savu garu, savas vērtības. Filozofijā un cilvēka psihes pārzināšanā balstītais pasaules uzskats ļāva viņai pacelties pāri likteņa traģismam, kaut gan izdarīt to nebija viegli, jo eksistenciālās vajadzības visiem ir vienādas.

Iepriekš iegūtā izglītība tiek novērtēta pat ieslodzījuma apstākļos. E. Lauva apraksta kādu gadījumu, kad no metnes slimnīcas ārsts, kuram bija balss traucējumi, vēlējās mācīties vācu valodu. Lauva, apzinoties savas profesijas unikalitāti, saka: "Vācu valodu jums daudzi varēs iemācīt, bet, lūk, balsi pareizi nostādīt jums varbūt tikai Maskavā vai Ļeņingradā kāds varēs. Un arī tur tas būs grūti sasniedzams."⁵⁸

Izsūtījuma beigu posmā E. Lauva saņēma morālu un materiālu atbalstu no savas kādreizējās skolnieces, logopēdes Aleksandras Jaunbērziņas. L. Grietiņa savās atmiņās stāsta, ka A. Jaunbērziņa ne tikai bija uzņēmusies E. Lauvas personīgo lietu glabāšanu, viņai dodoties bēgļu gaitās, bet pat apciemojusi E. Lauvu tālajā Kazahijā. Atbalsts

grūtajā brīdī lika pamatus visām turpmākajām Lauvas un Jaunbērziņas attiecībām. Lauva bieži piekāpās Jaunbērziņai ar logopēdiju saistītajos profesionālajos jautājumos, jo novērtēja viņas personīgo attieksmi un atbalstu sev grūtajās dienās, ko, ņemot vērā tā laika politisko situāciju, varēja uzskatīt par bīstamu un lielu drosmi prasību.

1955. gada 6. janvārī E. Lauva tiek atbrīvota no ieslodzījuma. Zvaigznes dienā. Rīta zvaigznes mirdzums Zvaigznes dienā viņas visam turpmākajām mūžam būs saistīts ar izešanu aiz dzeloņstieplu žoga, brīvībā.

Pēc atgriešanās no Kazahijas E. Lauvas ciešanu ceļš vēl nebeidzās. Turpinājās viņas personības noniecināšana nu jau Padomju Latvijā. Viņai neatļāva dzīvot Rīgā, neatradās vieta nevienā Latvijas augstskolā, aizliedza strādāt pedagoģisku darbu. Pirmā darbavietā E. Lauvai bija Rīgas 2. vidusskola, kur viņai palīdzēja iekārtoties



E. Lauva sveic A. Jaunbērziņu 70 gadu jubilejā – puķu pušķis no 70 ziediem. No kreisās: E. Lauva, S. Zagorskis, A. Jaunbērziņa. 1973. g. 15. septembris

Aleksandra Jaunbērziņa, atdodot pusi no savas logopēda slodzes. Strādājot 2. vidusskolā, E. Lauvas kolēģe bija logopēde Nīna Ģērmane. Kad nodibināja Rīgas 3. palīgskolu, tad E. Lauva uzsāka logopēda darbu tur un līdz izešanai pensijā palika šai skolai uzticīga.

J. Liepiņš savās atmiņās raksta, ka pēc izsūtījuma Lauva dzīvojuši Melnalkšņu namā Hāmaņa ielā (Narofominskas iela – padomju laika nosaukums). Atkal viņas dzīvē ir atgriezušies senie draugi, inteliģences pārstāvji – keramiķe Margarita Melnalksne, māksliniece Erna Rubene, akvarelists Nikolajs Malcenieks, radio diktors Severīns Vilsons, pedagogs Jūlijs Flugins, pianiste Regīna Pumpura, vēlāk pēc atgriešanās no Sibīrijas arī dzejnieks Aleksandrs Pelēcis u. c. J. Liepiņš ieskicē E. Lauvas mājokļa atmosfēru "starp Voldemāra Irbes, Jāņa Jaunsudrabiņa pasteliem un gleznām bija mīlīga sēdēšana, kaut arī loga priekšā nogāzti krusti un izvandītas kapu vietas, izgāzts žogs un nosvilināts zvanu tornis"⁵⁹. Kafijas vakaros sarunu vadītāja parasti bijusi Lauva,



E. Lauvas dzīvoklī. No kreisās: R. Diņģele, dr. M. Diņģele, L. Keiša, E. Lauva, A. Jaunbērziņa, V. Galkina

kā jau docētāja, kā jau Celma skolniece. J. Liepiņš atminas, ka pirmajā tikšanās reizē ar E. Lauvu viņš pievienojās agrāk dzirdētajam apgalvojumam, ka Lauva ir viena no gudrākajām Latvijas sievietēm. Ne vien teicama valodu pratēja, Lauvai bija dzelzains intelekts, spēja novērtēt cilvēkus, lietas un notikumus, viņai bija lieliski izkopta gaume un tikumisks spēks. Savu vērtību viņa apzinājās, tomēr absolūti sveša viņai bija dižošanās ar zināšanām, ar savu racionālu pieeju lietām un notikumiem, ar savu izkoptu gaumi, ar literāru talantu, atceras rakstnieks un ārsts, viens no E. Lauvas pēckara perioda līdzgaitniekiem.

Atgriezies Latvijā, E. Lauva pievērsās logopēdiskajam darbam, palīdzot bērniem ar attīstības traucējumiem. Jau pirms kara E. Lauva bija labi pazīstama ar komponisti un pianisti Lūciju Garūtu (1902–1977). Neilgi pēc E. Lauvas atgriešanās, L. Garūta uzmeklēja viņu un lūdza palīdzēt savas jaunākās māsas Ernās meitai Lianai Reinvaldei, kurai bija smagi psihiskās un valodas attīstības traucējumi. E. Lauva ar meiteni strādāja no trīs gadu vecuma līdz pat mācību uzsākšanai palīgskolā 1960. gadā. Lianas raksturojumā atspoguļojas logopēdiskā darba saturs: rotaļas un sīki rokdarbi (auklas vērsšana, stiebriņu vērsšana caurumiņos, bumbas mešana un ripināšana, sēdēšana uz grīdas un celšanās augšā), katras kustības saistīšana ar īsu un izteiksmīgu vārdu, attēlu skatīšanās, klausīšanās, emocionāla vārdu atdarināšana, skaņu mācīšana, vārdu krājuma paplašināšana, uzmanības noturības veicināšana, zīmēšana. 1966. gadā L. Garūta komponē veltījumu E. Lauvai "Simtu bērnu māmulīņa".

60. gados E. Lauva piedalījās Rīgas logopēdu metodisko apvienības darbā. Kādas avīzes intervijā (22.02.60) viņa stāsta, ka logopēdu saime nav liela. Skolās un bērnu ārstniecības iestādēs strādā astoņi logopēdi. E. Lauva uzsver, ka "mums nenāk talkā bieži sējumi kā daudzās citās nozarēs, nav bagātīgu materiālu par to, kāda metode katrā gadījumā dod vislabākos rezultātus, tādēļ neaizstājams palīgs ir paša un citu kolēģu pieredze". Viņa atzīmē, ka iepriekšējā gadā (1959) apmeklējusi Ļeņingradu, kur iepazinusies ar logopēdu darbu.



1966. gada februāra beigās E. Lauvas 70 gadu dzimšanas dienas svinības Mākslinieku namā. Viņu pagodina Milda Brehmane-Štengele ar Lūcijas Garūtas dziesmu "Simtu bērnu māmulīņa", kas veltīta logopēdei E. Lauvai

Logopēdu metodiskās apvienības sēdēs piedalījās Ņ. Ģērmāne, M. Nāburdze, V. Dubure, A. Dāboliņa, A. Jaunbērziņa, M. Diņģele, dr. Plāķis, H. Pietiņš, S. Zagorskis, L. Grietiņa. Sēžu darba kārtībā parasti bija demonstrācijas, referātu noklausīšanās, pieredzes apspriešana. L. Grietiņa stāsta, ka katru gadu metodiskā apvienībā ievēlēja jaunu tās vadītāju. Lai arī E. Lauva aktīvi darbojās apvienībā, tomēr izsūtījumā pavadītie gadi un viņas vecums noteica to, ka metodiskās apvienības darbā vadību vairāk uzņēmās A. Jaunbērziņa un Ņ. Ģērmāne. Grietiņa atzīst, ka Jaunbērziņa bija centrs, ap ko visa "logopēdija grozījās". Diplomu par logopēda izglītību A. Jaunbērziņa bija ieguvusi Maskavā, un tur nodibinātie kontakti ar logopēdijas jomas zinātnie-

kiem tika regulāri uzturēti. Jaunbērziņa aktīvi strādāja, lai izveidotu un attīstītu konkrētas logopēdiskas pieejas un sistēmas, turpretī E. Lauva vairāk meklēja logopēdijas un citu zinātņu kopsakarības.

60. gados nostiprinājās aizvien ciešākas saites ar logopēdijas speciālistiem Ļeņingradā un Maskavā. Latvijas logopēdi brauca pieredzes apmaiņā uz Krievijas pilsētām, un savukārt krievu profesori viesojās Rīgā. Laba tā laika prakse bija, ka informācijas apmaiņa notika, stāstot par redzēto un dzirdēto. Tā Ņ. Ģērmāne 1962. gada 19. aprīļa metodiskās apvienības sanāksmē atskaitījās par savu vizīti Maskavā. Viņa atzīmēja, ka visinteresantākie ir bijuši medicīniskie referāti (Djačkovs, Boskis, Levina, Pevznere, Lubovskis, Ļapidevskis u. c.). Galvenās tēmas bija surdopedagoģija, klīniskie pētījumi defektoloģijā, dizartrijas un dislālijas diferencāldiagnostika, valodas atjaunošana afāziju gadījumos.

Interesanta liekas 1961. gada 16. februāra metodiskā sanāksme, kurā viens no galvenajiem darba kārtības punktiem bijis – logopēdes Lauvas grāmatas nodaļas “Stostīšanās” apspriešana. Šeit jāatzīmē, ka metodiskā apvienība bija vēlējusies izdot grāmatu par logopēdiju. Diemžēl nav informācijas par šīs idejas tālāko virzību. Autore rīcībā ir A. Dāboliņas izveidots un E. Lauvas rediģēts uzmetums nodaļai “Bērna valodas attīstība un profilakse”.

E. Lauvas darba apspriešanā iesaistījās gandrīz visi metodiskās apvienības locekļi. Atzīmēts, ka būtu nepieciešams materiālu labāk strukturēt (Ģērmāne), vairāk papildināt ar praktiskiem vingrinājumiem (Zagorskis, Dubure, Jaunbērziņa, Nāburdze). Apspriešanas gaitā izvērsās plaša diskusija par stostīšanās definīciju un tās cēloņiem (Diņģele, Plāķis, Jaunbērziņa). Dr. Plāķis ieteica mainīt apakšnodaļas nosaukumu no “Stostīšanās novēršana” uz “Stostīšanās ārstēšana”, jo stostīšanās nav novēršama. Reizēm kritika bija pretrunīga, tā Pietiņš saka, ka grāmata ir pārāk sarežģīti uzrakstīta, taču tajā pat laikā Dubure atzīmē, ka grāmata ir pārāk vienkārša. Ļoti interesanta izvērsās vārdu pārmaiņa starp Nāburdzi, kura uzskatīja, ka grāmatā vajadzētu

popularizēt logopēdu un palīdzības sniegšanas vietas, uz ko Jaunbērziņa protestējot atbildējusi, ka ir labi, ka plašas masas nezina par logopēdu, jo logopēdu ir maz un tie ir ļoti pārslogoti. Nav informācijas, vai šis smalki apspriestais darbs ir piedzīvojis savu publicēšanu, taču iepriekš aprakstītais notikums raksturo E. Lauvas spēju uzklaustīt, saprast citādu uzskatus, kaut arī pašai tie ne vienmēr bija pieņemami.

Logopēdu metodiskajā apvienībā tika izstrādāts pirmais Nolikums par palīgscolas skolotāju – logopēdu (skolās ar internātu un bez internāta), kurā detalizēti aprakstīti logopēda darba pienākumi, dokumentācijas paraugi, logopēdiskā kabineta iekārtojums. Īpaši gribas pievērst uzmanību šādiem Nolikumā skartajiem jautājumiem:

1. Aprakstot valodas traucējumu formas, netiek minēts vēlāk tik ļoti izplatītais valodas traucējuma apzīmējums – Valodas sistēmas nepietiekama attīstība (VSNA). Šajā nolikumā ir izdalītas šādas traucējumu formas: šļupstēšana, stostīšanās, valodas nabadzība un nepietiekama attīstība (visdažādākās pakāpēs).
2. Stostīšanās un logoneirozes diferencāldiagnostika. Logoneirozes gadījumā vērojami psihiskie uzslāņojumi, kas stostīšanās gadījumā ir sastopami daudz retāk.
3. Valodas tehnikas stundas, ko 1., 2. un 3. klases skolēniem vada klašu skolotāji un audzinātāji, lai sagatavotu visu klases skolēnu valodu tās vai citas latviešu valodas programmas daļas apgūšanai un nostiprinātu pareizās valodas iemaņas, izmantojot programmas vielu. Lai šīs stundas vadītu, skolotājiem jāiepazīstas ar logopēdiskā darba jēdzieniem un paņēmieniem.

1961. gada sākumā no Ļeņingradas ieradās profesore V. Orfinska un Izglītības ministrijā apspriedās ar doc. Markuševicu par kursu organizēšanu skolotājiem logopēdiem. Nākamais solis pēc kursu organizēšanas būtu jaunu logopēdisko punktu atvēršana. Ņ. Ģērmāne 1961. gada logopēdu metodiskajā apvienībā stāsta, ka Liepājas Pedagoģiskais institūts būs tas, kas organizēs klātienē-neklātienē logopēdijas nodaļu, kurā uzņems skolotājus ar augstāko izglītību un arī bez

tās. Beidzot šo nodaļu, skolotāji ar augstāko izglītību iegūs juridiski atzītu logopēdisko izglītību, bet tie, kam nav augstākās izglītības, saņems tikai apliecību par lekciju noklausīšanos.

Tālākā procesa izklāsts spilgti raksturo lēmumu pieņemšanas kārtību un varas vertikāli Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā (PSRS).

Šeit ir nepieciešama neliela atkāpe un iepazīstināšana ar vēl vienu nozīmīgu personu Latvijas logopēdijas attīstībā – Larisu Volkovu.⁶⁰ 1952. gadā viņa pabeidza A. I. Hercena v. n. Ļeņingradas Pedagoģiskā institūta Defektoloģijas fakultāti un sāka strādāt par logopēdijas pasniedzēju tās pašas fakultātes Surdopedagoģijas un logopēdijas katedrā, uzsāka zinātniski pētniecisko darbu M. Hvatceva un V. Orfinskas vadībā.

1957. gadā viņa pārcēlās uz dzīvi Liepājā, kur bija viņas vīra dienesta vieta. Vīrs – Rems Volkovs – bija kara ārsts. 1958. gada rudenī viņa sāka strādāt par pasniedzēju Liepājas Pedagoģiskā institūta (LPI) Pedagoģijas un psiholoģijas katedrā un turpināja savu zinātnisko darbību. L. Volkovas disertācijas tēma bija "Sākumskolas skolotāja logopēdiskais darbs". L. Volkova, balstoties uz savu akadēmiskā darba pieredzi Ļeņingradā, lasīja logopēdijas kursus institūtā un sagatavoja krievu plūsmas skolotājus logopēdiskajam darbam klasē. Daudzi topošie skolotāji izvēlējās logopēdiju par papildspecialitāti. LPI raksturojumā ir teikts, ka Volkova ir īsta sava mīlākā priekšmeta – logopēdijas – entuziaste. Šajā ziņā viņai ir lieli nopelni ne tikai institūtā, bet arī pilsētā. Institūtā tika izveidots logopēdijas kabinets – laboratorija, darbojās studentu logopēdiskais pulciņš. Sabiedriskā kārtā viņa vadīja logopēdu metodiskās komisijas darbu, palīdzēja to izvērst un metodiski pareizi realizēt Liepājas pilsētas un tuvākās apkārtnes skolās. 1964. gadā viņa vadīja logopēdijas nodaļas darbu studentu sabiedrisko profesiju fakultātē.

1965. gadā 3. februārī viņa tika ievēlēta par Pedagoģijas un psiholoģijas katedras vadītāju un tā paša gada 24. jūnijā Ļeņingradas A. I. Hercena v. n. Pedagoģiskā institūta zinātniskā padome piešķīra

L. Volkovai pedagoģijas zinātņu kandidāta grādu. Logopēde Astra Bāra, kura tajā laikā bija Sabiedrisko profesiju fakultātes dekāne, atceras, ka vedusi Volkovas disertāciju uz Rīgu A. Jaunbērziņai recenzēšanai. A. Jaunbērziņa bija vienīgā no latviešu logopēdēm, kura bija atzīta bijušajā Padomju Savienībā. Viņai bija izveidojušies cieši profesionālie kontakti ar profesoru Hvatcevu. 1970. gadā L. Volkova atstāja darbu Liepājā, lai kļūtu par Defektoloģijas fakultātes dekāni un Psihoneiroloģijas un logopēdijas katedras docenti Ļeņingradā. L. Volkova ir daudzu logopēdijas mācību grāmatu autore, viena no izcilākajām Krievijas logopēdēm.

Tātad, balstoties uz šiem faktiem, ir pamats uzskatīt, ka pagājušā gadsimta 60. gadu sākumā logopēdiskais darbs notika Rīgā un Liepājā. Rīgā darbu organizēja logopēdu metodiskā apvienība, Liepājā – L. Volkova.

1961. gada 24. novembrī ar PSRS Ministru Padomes lēmumu Nr. 1035 ir paredzēts Latvijas PSR organizēt skolas – internātus bērniem ar fiziskās vai psihiskās attīstības traucējumiem, kā arī paredzēts nodibināt logopēdijas kabinetus visu rajonu centros un tāpēc ir nepieciešams sagatavot logopēdus, kas prot abas valodas.⁶¹

1962. gada 29. martā E. Lauva apmeklēja semināru, kurā ar referātu par stostīšanos piedalījās M. Hvatcevs un par motorās un optiskās alālijas lingvistisko klasifikāciju referēja V. Orfinska. Šī semināra dienas kārtībā bija arī jautājums par skolotāju – logopēdu sagatavošanu, referēja L. Volkova.

Volkova dalījās logopēdijas speciālistu sagatavošanas pieredzē Liepājas Pedagoģiskā institūta krievu plūsmā. Viņa uzskatīja, ka virspusēja bērna attīstība prasa iejaukšanos viņa valodā. Pamatskolas skolotāja rokās ir bērna valodas audzināšana. Tā 5. semestrī pirms prakses studenti noklausās logopēdijas kursu 38 stundu apjomā. Logopēdijas zināšanas tiek papildinātas logopēdijas pulciņā. Viņa akcentēja sadarbību ar fonētiķiem (jaunā latviešu valodas pasniedzēja V. Strautiņa) un uzdeva jautājumus: Kādas ir iespējas dot skolotājiem

zināšanas logopēdijā? Kā sagatavot nākamos skolotājus? Kādas metodikas izmantot?

E. Lauvas veiktie šī semināra pieraksti liecina, ka Volkovas uzstāšanās ir pierakstīta ar īpašu rūpību, svarīgākās lietas izceltas ar pasvītrojumiem, domas precizitātes saglabāšanas nolūkos Lauva ir rakstījusi pamīšus gan krievu, gan latviešu valodā. Ieinteresētība, jauns izaicinājums, bet varbūt pēdējā iespēja stāvēt auditorijas priekšā un mācīt, nodot savas zināšanas. Elfrīda, Tu taču reiz biji darījusi ko līdzīgu, izveidojusi programmu, organizējusi kursus ar to pašu mērķi – sagatavot speciālistus logopēdiskajam darbam!

Iespējams, ka Volkovas runā E. Lauva saskatīja savas 1942. gada februārī paustās domas, kad viņa vēl strādāja Pedagoģiskās psiholoģijas institūtā par vecāko logopēdi – padomdevēju. Toreiz, vēl pirms izsūtījuma, esot vēl tikpat enerģiska un ideālisma pilna kā Volkova tagad, E. Lauva rakstīja, ka, lai logopēda darbs būtu patiesi sekmīgs, nākotnē, tikko kā vispārējie apstākļi atļautu, būtu jānotiek regulāriem priekšlasījumiem skolotājiem par valodas lomu vispārējā bērna attīstībā, par labas valodas parauga nozīmi, par skolotāja pieeju bērnam ar valodas traucējumiem. Būtu svarīgi arī norādīt skolotājiem uz viņu pašu valodas kļūdām, lai viņi, tās apzinājuši, varētu paši pret tām cīnīties. Logopēdisko punktu skaits būtu paplašināms, jo valodas kultūra atrodas uz visai zema līmeņa un būtu katrā ziņā kopjama. Līdzšinējais logopēdu skaits nekādā ziņā nav pietiekams, lai apkalpotu Rīgu, vajadzētu trīs reizes vairāk logopēdu kā pašlaik. Ja ar laiku panāktu to, ka pamatskolu pēdējās klasēs nebūtu neviena bērna ar valodas defektiem, varētu domāt arī par plašāku darbu, par valodas kopšanu ne vien Rīgā, bet arī citās pilsētās un novados.

L. Volkovas jaunības degsme un enerģija, E. Lauvas autoritāte, kompetence logopēdijas teorijā un lielā praktiskā darba pieredze bija sekmīgi priekšnoteikumi jaunās programmas izveidē. L. Volkova pret E. Lauvu izturējās ar lielu un pamatotu cieņu. Kad Lauva svinēja savu 70. dzimšanas dienu Rīgā Mākslinieku namā, viņai netika pasniegts

neviens oficiālu iestāžu atzinības raksts, kas tajā laikā bija ierasta lieta, taču L. Volkova īpaši brauca no Liepājas, lai viņu godinātu.

Pamatojoties uz 1961. gada 29. decembrī Latvijas PSR Ministru Padomes pieņemto lēmumu "Par pasākumiem, lai uzlabotu to bērnu apmācību un audzināšanu, kuriem ir garīgās un fiziskās attīstības traucējumi", Latvijas PSR Izglītības ministrija 1962. gada 25. aprīlī izdeva pavēli "Par logopēdu sagatavošanu Liepājas Pedagoģiskajā institūtā", kurā ir teikts, ka institūta neklātienes nodaļas 4. kursā ir jāieskaita 15–20 cilvēku specializācijai logopēdijā. Logopēdiju var apgūt tie, kuriem jau ir augstākā filoloģiskā vai pedagoģiskā izglītība.

Tiek izveidota Logopēdijas kursu programma 1962./1963. mācību gadam. Mācību plāna paskaidrojumā tiek dota logopēdijas definīcija, uz ko balstoties arī tiek veidota programma. Logopēdija ir mācība par valodas un balss traucējumiem un to novēršanu. Tā ir īpaša pedagoģijas nozare un pēc savas būtības cieši saistīta ar lingvistiku, surdopedagoģiju, psiholoģiju, patofizioloģiju, otolaringoloģiju un citām zinātņu nozarēm. Logopēdija ir it kā robežzinātne starp medicīnu un pedagoģiju un nav atraujama nedz no vienas, nedz otras. Šajā definīcijā ir saskatāms Frešela logopēdijas koncepts, kas pietuvināts Padomju Savienībā valdošajai defektoloģijas paradigmai. Programmu veido šādi studiju kursi⁶²:

1. Logopēdija, 298 stundas (160 lekc. st., 138 pr. d.), docē E. Lauva, A. Jaunbērziņa (disgrāfija), L. Grietiņa (alālīja), dr. Detlavs (afāzija).
2. Runas un dzirdes orgānu anatomija, fizioloģija un patoloģija, 20 stundas, dr. Akers.
3. Neiropatoloģija un augstākā nervu darbība, 20 stundas, dr. Dzelzīte, dr. Marga, dr. Švarce.
4. Bērna vecuma psihopatoloģija, 20 stundas, dr. Diņģele.
5. Oligofrenopedagoģija un psiholoģija, 20 stundas, E. Lauva.
6. Surdopedagoģija un psiholoģija, 20 stundas.
7. Ritmika, 10 stundas.

8. Praktiskie darbi uzskates līdzekļu sagatavošanā, 10 stundas, N. Ģērmāne.

1962. gadā Vairai Strautiņai, kura bija dekāne un skolotājiem lasīja fonētikas kursu, tika uzdots izveidot studentu grupu, kuri būtu ar mieru papildināt zināšanas logopēdijā. Grupu izveidoja no institūtā studējošiem un no palīgskolās strādājošiem skolotājiem (pirmā informācija par šādu kursu plānošanu 1961. gada logopēdu metodiskajā apvienībā). Kopumā mācības uzsāka 15 studenti: Līvija Avotiņa, Aelita Āboliņa (Drollere), Astra Bāra, Anna Cimare, Velta Dubure, Rasma Diņģele, Veneranda Galkina, Leontīna Keiša (Rūtiņa), Heinrichs Pietiņš, Judīte Lūse, Nora Leščinska, Vaira Strautiņa, Staņislavs Zagorskis, Ausma Zomerovska un Anna Ivuļēnoka (Baumane).

Nodarbības notika Rīgas Medicīnas institūtā, saplānotas bija trīs sesijās brīvdienu laikā (vasarā, ziemā, vasarā). Praktisko nodarbību laikā kursanti apmeklēja slimnīcas un anatomikumu.



*Prakse Jelgavas psihiatriskajā slimnīcā.
E. Lauva (vidū) kopā ar studentiem*

Vaira Strautiņa dalās savās atmiņās par E. Lauvu kā docētāju: Lauva tādām praktiskām logopēdijas lietām nepievērsa lielu vērību, jo viņas izpratnē tās bija sīkas. Viņai bija filozofiska pasaules uztvere. Cilvēks pasaulē. Kā pieņemt bērnu, kā pieņemt cilvēku, kā pieņemt pasauli – tas ir galvenais. Iespējams, ka viņa vairāk bija psihologs, nekā logopēds. Lauva strādāja ar ļoti smagiem gadījumiem, ar psihiskām novirzēm saistītiem. Viņas pacienti nebija tie, kuri neizrunāja kādu skaņu, tas ir sākums. Lauva redzēja cilvēku kopumā. Astra Bāra piebilst, ka Lauvas lekcijās tikpat kā neko nepierakstīja, jo bauda bija klausīties viņas stāstīto. Lauvas zināšanas bija visaptverošas un dziļas, sniedzās tālāk par logopēdijas robežām. Lauva pacēlās pāri visiem.

Abas bijušās studentes ir vienisprātis, ka Lauvas dzīve bija daudz vairāk nekā logopēdija. Viņa uzskatīja: logopēdijas praktiskā puse bija viens, bet tai apakšā ir milzu daudz kā cita – cilvēka psihe, cilvēka pasaules uzskats, cilvēka vieta sabiedrībā – tas ir pamatā izpratnei par valodas traucējumiem. Viņa ne tikai konstatēja faktu, ka bērns šļupst, bet meklēja atbildes uz jautājumiem – kā tas izskaidrojams, ko darīt, varbūt vēl kaut kas ir jāievēro un jādara?

Par savu jauno pasniedzējas darbu E. Lauva stāsta arī savai uzticamajai vēstulū draudzenei Z. Mauriņai. 1963. gada 2. janvāra vēstulē viņa atbild Lauvai:

Miļotā Frīda!

Mūsu kopējie studiju gadi man šķiet kā dzīves fāze uz kādas citas planētas. Ja vērtīgos augļus no dzīvības koka var saukt par draudzību, tad tieši draudzība starp divām sievietēm un vēl vairāk starp divām māsām ir vissmalkākā un retākā.

Tev ir liela taisnība, kad Tu raksti: dzīve esot dārzs ar ērkšķu pārpilnību, kuru vidū šad tad uzplaukst pa rozei.

Mauriņa jautā Lauvai par darbu ar studentiem. Jāatzīmē, ka viņa tā arī nekad trimdā nekļuva par augstskolas docētāju, kaut gan viņas priekšlasījumi vienmēr pulcēja plašu klausītāju auditoriju.

Es labprāt gribētu zināt, kādus priekšmetus Tu lasi universitātē. To, ka Tevi klausītāji ļoti mīl, zinu bez iztaujāšanas. Vai pie Jums ir arī C. G. Junga darbi pazīstami?⁶³

Studiju gads aizritēja strauji. Grupa bija draudzīga, visi dzīvoja vienā lielā istabā kurlmēmo bērnu skolā. Attiecības ar pasniedzējiem bija cieņas caurstrāvotas. Studenti atzīmēja, ka nebija izjūtas, ka students neko nezina un pasniedzējs viņu māca. Lauva jūta, ka zināšanu nav un tās ir jādod. Zināšanas bija vajadzīgas, lai tālāk strādātu. Viņa uzskatīja, ka tas ir dabīgi, ka viņa daudz zina, bet nebija augstprātīga. Iespējams, ka, izsūtījuma iespaidā viņa bija kļuvusi savrupa, ne visai komunikabla.



Liepājas Pedagoģiskā institūta pirmā logopēdijas kursa absolventi un viņu skolotāji. Pirmajā rindā no kreisās: R. Diņģele, V. Strautiņa, S. Zagorskis, E. Lauva, Ņ. Ģērmane, H. Pietiņš, A. Bāra, V. Galkina. Otrajā rindā no kreisās: A. Baumanē, A. Cimare, L. Avotiņa, L. Keiša, A. Zomerovska, N. Leščinska, A. Āboliņa, J. Lūse, V. Dubure

1963. gada 31. jūlijā Rīgā notika Valsts eksāmens logopēdijā. Bija izveidota respektabla un cienījama komisija, kurā bija Liepājas Pedagoģiskā institūta docētāji un Izglītības ministrijas pārstāvji. Logopēdijā eksaminēja – E. Lauva un Ņ. Ģērmane. Visi kursanti eksāmenu nokārtoja ar vērtējumu labi un teicami, un komisija lēma piešķirt viņiem logopēda kvalifikāciju.

Tā pēc divdesmit gadu pārtraukuma bija sagatavots otrs logopēdu izlaidums. Pirmatnējā ideja bija realizējusies. Skolotāja nodeva zināšanas mācekļiem, kuri turpināja tās izplatīt tālāk. Pārmantojamība un pēctecība. Zināšanu nezūdamības likums. Vienā no saviem 20.–30. gadu darbiem Lauva raksta: “Kas tad ir tas mantojums, kas mums uzliek pienākumus pret pagātņi un pret nākotni? Ne jau dzīvība vien, bet tieši garīgā seja, garīgais mantojums, specifiski cilvēcīgs, kultūra. Tas garīgais spēks, kas atsevišķos cilvēkos uzkrājas un prasās izpausmi, spēks, kas pārveido dabu un to pielāgo cilvēku vajadzībām, kas rada mākslu, zinātņi, izteicas reliģijā.”⁶⁴ Viņas izpratnē zināšanas bija pienākums, kas bija jānodod spraigiem, darboties spējīgiem, radoša spēka apdāvinātiem indivīdiem, lai šī izlase vadītu progresu.

Jaunajiem logopēdiem L. Volkova ceļa maizei deva rīcības uzdevumus – Lūdzu, ejiet uz skolām, meklējiet bērnus ar runas traucējumiem! Viņa lūdza pārbaudīt bērnus bērnu namos, bērnu dārzu jaunākajās grupās, skolās. Iegūtās ziņas par bērnu skaitu, kuriem būtu nepieciešama logopēdiskā palīdzība, tika apkopotas, un L. Volkova parūpējās par to nonākšanu ministrijā, lai tādējādi varētu atvērt aizvien jaunas un jaunas logopēdu likmes izglītības iestādēs.

Līdz pat aiziešanai pensijā 70. gadu sākumā E. Lauva turpināja strādāt Rīgas 3. palīgskolā par logopēdi. Rakstīja par logopēdijas jautājumiem, tulkoja, piepelnījās kā mašīnrakstītāja. Rakstnieks J. Liepiņš atceras, kā Lauva sēdēja pie sava daiļā sekretera un aizvien ko rakstīja.⁶⁵

Darbs skolā pamatā bija saistīts ar bērniem, kuriem bija smagi garīgās attīstības traucējumi, un prasīja no Lauvas lielu pacietību un



E. Lauvas nodarbība Rīgas 3. palīgskolā

neatmaidību valodas veidošanā. Viņa uzskatīja, ka vārda visizcilākā vērtība ir tā regulējošā loma. Iemācot vārdu, ir iespējams sakārtot bērna darbību, un tas ir logopēda galvenais uzdevums. Strādājot ar saviem audzēkņiem, viņa īpašu uzmanību vienmēr pievērta motorikas attīstībai, uzsvēra, ka logopēdam ir cieši jāsadarbojas ar koriģējošās vingrošanas skolotāju. Lauva uzskatīja, ka traucējumi motorikā (neveiklums, diskoordinācija, nemiers) kavē konkrētas telpas un pasaules kopumā izzināšanu, kas nedod materiālu domāšanai un nestimulē valodu. Viņa teica, ko nepareizi uztver, to nevar reproducēt. Ja nesaklausī intonāciju un ritmu, nebūs pareizās valodas izpratnes.⁶⁶ Tāpēc svarīgi ir attīstīt fonemātisko dzirdi. Vislabāk to var izdarīt, izmantojot rotaļu. Lauvas pārliecība bija, ka bērnam rotaļa ir pilnvērtīga dzīve. Caur rotaļu var radīt vēlmi runāt, jo valoda ir atkarīga no gribas runāt, tā nav izraisāma ar pavēli vai piespiešanu. Lauvas

vadītās nodarbībās valdīja pozitīva, uzticības pilna gaisotne. Viņa vadījās pēc sava skolotāja E. Frešela mācības, ka korekcijas darbā nenovērtējama nozīme ir personīgajam kontaktam. Viņa centās būt saviem skolas bērniem autoritāte, paraugs, ko bērni varētu atdarināt, jo, pēc viņas vārdiem, "atdarināšana ir katras audzināšanas sākums". Aizkustinošs ir pašsacerēts dzejolis, ko Lauvai dzimšanas dienā velta viens no viņas audzēkņiem, vēl jo vairāk saviļņojošs ir paraksts – "Jūsu audzudēls Edgars":

"Ir grūti tā dzīvot,
Kad dienas vienādas rit
Un esi aizmirsis visu,
Kas tajā padarīts bij..."

Reiz E. Lauva rakstīja:

"Cilvēka garīgie dotumi būtu pielīdzināmi partitūrai. Partitūrā ir paredzētas daudziem un dažādiem instrumentiem dažādas melodijas un skaņas. Ja šī partitūra nonāks laba diriģenta rokās un ja viņš to liks spēlēt labam orķestrim, kur visi instrumenti ir, tad tā izskanēs tāda, kāda rakstīta, citiem vārdiem sakot, izpausme būs viss tas, kas cilvēkam iedīgļi kā spējas jau dots. Ja turpretī daži instrumenti iztrūks, tad partitūra skanēs citādi. Varbūt, ka partitūra slikti rakstīta, tad labs diriģents izņems laukā tās partijas, kas ieskanas kā disonanse, un atstās tikai to, kas ir saskanīgs un saderas. Var arī būt tā, ka partitūra ir labi uzrakstīta, bet nonāk slihta diriģenta rokās, var arī būt, ka būs tikai daži instrumenti, uz kuriem var spēlēt. Tad šī partitūra skanēs nepilnīgi. Ne tādēļ, ka tā būtu slihta, bet tādēļ, ka nav iespējas pilnā mērā visu realizēt. Runājot par cilvēka dvēseles partitūru, jāsaka, ka nospēlēt var vienīgi to, kas partitūrā paredzēts. Jaunas melodijas iespiest nevar. Te arī būtu parādītas robežas iedzimtībai un audzināšanai. Audzināšana ir kā šāds diriģents, kas ļauj zināmām skaņām izskanēt un citas turpretī aplāpēt. Tādēļ audzināšanai ir ļoti liela loma. Bet velti audzinātājam sevi tirdīt liekiem pārmētiem, ja neizdodas tāds koncerts, kā viņš gribētu, ja nākas sadurties ar tādu individu, no kura grib izdabūt arī to, ko daba viņam liegusi. Ja kāds nav muzikāls, tad mēs viņam muzikalitāti nepiebursim..."⁶⁷

Šīs Lauvas atziņas vienlīdz labi ir attiecināmas gan uz viņas dzīves gājumu, gan arī šeit ir paslēpta tā dziļā filozofija, kas noteica viņas praktiskā darba stilu. Viņas dzīves partitūra bija brīnišķīgi uzrakstīta, tajā bija gan nemitīgas alkas pēc izglītības un sevis vispusīgas pilnveidošanas, gan dramatiski kritumi un izmisīga bezspēcība, gan enerģiska darbošanās idejas piepildīšanas labā, gan arī vienatnes brīži, kas ļāva ieskatīties sevī. Liktenis bija lēmis ar viņas partitūru strādāt izciliem diriģentiem – Z. Mauriņai, T. Celmam, E. Frešlam, L. Volkovai un, protams, bērniem – grūti audzināmajiem, garīgi atpalikušajiem, stostītājiem un šļupstētājiem, nerunājošiem un slikti rakstošiem, kuri, paši to neapzinoties, veidoja viņu par tādu, kādu mēs viņu iepazīnām. Pateicoties savam gara spēkam, līdzsvarotībai un spējai upurēties citu labā, viņa bija pacietīga skolniece visiem.

E. Lauva mira 1988. gada 15. martā, 92 gadu vecumā. Apglabāta Rīgā, Meža kapos. 1996. gada februārī Raiņa Literatūras un Vēstures muzejā Elfrīdas Lauvas simtajai dzimšanas dienai tika veltīts atceres vakars.

Autore izsaka lielu pateicību par palīdzību raksta tapšanā: par atmiņu stāstījumiem E. Lauvas studentēm Astrai Bārai un Vairai Strautiņai, kolēģei logopēdu metodiskajā apvienībā Lilijai Grietiņai, Lūcijai Ķeirei par agrāk veiktu E. Lauvas dzīves gājuma izpēti, Gundegai Tomelei par palīdzību atsevišķu tekstu tulkošanā no vācu valodas.

Vēres

- ¹ Зиндер, Л. Р., Матусевич, М. И., Щерба, Л. В. *Основные вехи его жизни и научного творчества*. Архив Петербургской русистики. www.ruthenia.ru
- ² Križeviča, S. *Latvijas Ārlietu ministrijas izveidošana. 1918. gada novembris – 1919. gads*. Latvijas arhīvi, 1999; (4).
- ³ Lauva, E. *Kazahijas gadi*. Karogs, 1990, Nr. 8, 62. lpp.
- ⁴ Liepiņš, J. *Mani pacienti*. Rīga: Preses nams, 1998, 198. lpp.
- ⁵ *Filoloģijas un filozofijas fakultāte (1919–1944/45)* [sk. 12.12.2010.]. Pieejams: <http://www.lu.lv>
- ⁶ Mauriņa, Z. *Raksti piecpadsmit sējumos: Autobiogrāfiskās triloģijas 2. grāmata, 2. sēj. Iedrīkstēties ir skaisti*. Rīga: Daugava, 1997, 79. lpp.
- ⁷ Turpat, 79. lpp.
- ⁸ Turpat, 82. lpp.
- ⁹ Sokolova, I. *Zenta Mauriņa un viņas mīļie, tuvie...: biogrāfija fotogrāfijās*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1997, 17. lpp.
- ¹⁰ Sokolova, I. *Zenta Mauriņa. Pielūgtā un peltā*. Rīga: Vieda, 2000, 37. lpp.
- ¹¹ Lauva, E. *Kazahijas gadi*. Karogs, 1990, Nr. 8, 43. lpp.
- ¹² Turpat, 42. lpp.
- ¹³ Turpat, 41. lpp.
- ¹⁴ *Valdības Vēstnesis*, 1932. gada 20. novembris, Nr. 264.
- ¹⁵ Mauriņa, Z. *Raksti piecpadsmit sējumos: Autobiogrāfiskās triloģijas 2. grāmata, 2. sēj. Iedrīkstēties ir skaisti*. Rīga: Daugava, 1997, 309. lpp.
- ¹⁶ Drillis, R. *Latviešu praktiskās psiholoģijas 30 gadi: Amerikas Latviešu humanitāro zinātņu asociācijas rakstu krājums*. New York: 1957, 100.–101. lpp.
- ¹⁷ Jaunatnes un aroda piemērotības pētīšanas institūta darbība. *Latvijas Kareivis*, 1930. g. 10. jūlijs (151).
- ¹⁸ *Brīvā Zeme*, 1937. g. 3. marts.
- ¹⁹ Puriņa, E. *Kā palīdz izvēlēties arodu*. *Rīts*, 1937. g. 13. novembris (46).
- ²⁰ Kravalis, J. *Latvijas speciālās skolas (1840–1996)*. Rīga: Mācību grāmata, 1997, 43. lpp.
- ²¹ Ķibers, J. *Ko darīt ar “nelabojamiem” sliņķiem*. *Jaunākās Ziņas*, 1936. g. 8. decembris (279).
- ²² Mauriņa, Z. *Raksti piecpadsmit sējumos: Autobiogrāfiskās triloģijas 2. grāmata, 2. sēj. Iedrīkstēties ir skaisti*. Rīga: Daugava, 1997, 132. lpp.
- ²³ Turpat, 83. lpp.
- ²⁴ Liepiņš, J. *Mani pacienti*. Rīga: Preses nams, 1998, 198. lpp.
- ²⁵ Vīksna, A. *Pie psihiatrijas saknēm Latvijā* [sk. 02.01.2011.]. Pieejams: www.psihiatru-associacija.lv

- ²⁶ Puriņa, E. Kā palīdz izvēlēties arodu. *Rīts*, 1937. g. 13. novembris (46).
- ²⁷ Izirušu ģimeņu bērniem jācieš vecāku grēki. *Rīts*, 1938. g. 18. februāris (49).
- ²⁸ Lauva, E. *Ģimene, suga un tauta*. Npublicēts materiāls.
- ²⁹ Turpat.
- ³⁰ Rorschach test. [sk. 26.12.2010.]. Pieejams: http://en.wikipedia.org/wiki/Rorschach_test
- ³¹ Cilvēks vēlas zināt, kas viņš ir un ko tas spēj. Darbs Jaunatnes pētīšanas institūtā. *Rīts*, 1935. g. 31. marts (90).
- ³² Kā novērtēt skolu abiturientu pareizās spējas? *Jaunākās Ziņas*, 1937. g. 2. marts (40).
- ³³ Despert, J. L. Reflections on early infantile autism. *Journal of autism and childhood Schizophrenia*, 1971, Nr. 1(4), p. 363–367.
- ³⁴ *Jaunākās Ziņas*, 1937. g. 29. septembris (220).
- ³⁵ Izirušu ģimeņu bērniem jācieš vecāku grēki. *Rīts*, 1938. g. 18. februāris (49).
- ³⁶ Uz Vīni. *Rīts*, 1937. g. 29. septembris (267).
- ³⁷ Zehmisch, H, Sieger, C, Wendler J. *Germany up to 1945: Translated from the Gutzmann – Ferstschrift (1980)*. [sk. 28.12.2010.]. Pieejams: www.phoniatrics-uep.org.
- ³⁸ Leahy, M. *The history of the International Association of Logopedics and Phoniatics*. 4th edition. Goteburg, 1999.
- ³⁹ Kravalis, J. *Latvijas speciālās skolas (1840–1996)*. Rīga: Mācību grāmata, 1997, 45. lpp.
- ⁴⁰ Lauva, E. Kā novērst bērnu valodas trūkumus. *Jaunākās Ziņas*, 1940. g. 26. janvāris (21).
- ⁴¹ Turpat.
- ⁴² Benz, W. *A concise history of the third Reich*. University of California Press, 2006, 78. lpp.
- ⁴³ E. Lauvas vēstule Johannai Hārerei. Npublicēts materiāls.
- ⁴⁴ Lauva, E. *Pirmais dzīvības gads*. Npublicēts materiāls, 6. lpp.
- ⁴⁵ Turpat, 25. lpp.
- ⁴⁶ E. Lauvas vēstule Johannai Hārerei. Npublicēts materiāls.
- ⁴⁷ Von Medema rīna aprinķu jaunatnes vadītāju nometnē, Jelgavā, 1942. gada 24. augustā, Pilī.
- ⁴⁸ Sokolova, I. *Zenta Mauriņa: dzīves un daiļrades lappuses*. Rīga: Liesma, 1991, 119. lpp.
- ⁴⁹ E. Lauvas vēstule Johannai Hārerei. Npublicēts materiāls.
- ⁵⁰ Mucenieks, E. Komentāri. *No: Zenta Mauriņa. Domu varavīksne*. Rīga: Liesma, 1992, 319. lpp.

- ⁵¹ Lauva, E. Kazahijas gadi. *Karogs*, 1990, Nr. 8, 40. lpp.
- ⁵² Mauriņa, Z. *Trimdas traģika: Zviedrijas dienasgrāmatas*. [Bruklina]: Grāmatu draugs, 1965.
- ⁵³ Lauva, E. Kazahijas gadi. *Karogs*, 1990, Nr. 8, 43. lpp.
- ⁵⁴ Lauva, E. *Ģimene, suga un tauta*. Npublicēts materiāls.
- ⁵⁵ Lauva, E. Kazahijas gadi. *Karogs*, 1990, Nr. 8, 51. lpp.
- ⁵⁶ Mauriņa, Z. *Raksti piecpadsmit sējumos: Autobiogrāfiskās trioloģijas 2. grāmata, 2. sēj. Iedrīkstēties ir skaisti*. Rīga: Daugava, 1997, 441. lpp.
- ⁵⁷ Lauva, E. Kazahijas gadi. *Karogs*, 1990, Nr. 8, 62. lpp.
- ⁵⁸ Turpat, 84. lpp.
- ⁵⁹ Liepiņš, J. *Mani pacienti*. Rīga: Preses nams, 1998, 197. lpp.
- ⁶⁰ Liepājas Universitātes arhīvs. L. Volkovas personas lieta.
- ⁶¹ Paskaidrojums pie mācību plāna logopēdijas specialitātē.
- ⁶² Liepājas Universitātes arhīvs.
- ⁶³ Sokolova, I. *Zenta Mauriņa vēstulēs un atmiņās*. Rīga: Preses nams, 1997, 124. lpp.
- ⁶⁴ Lauva, E. *Ģimene, suga un tauta*. Npublicēts materiāls.
- ⁶⁵ Liepiņš, J. *Mani pacienti*. Rīga: Preses nams, 1998, 196. lpp.
- ⁶⁶ Lauva, E. *Logopēda loma palīgskolā*. Referāts lasīts palīgskolu mācību daļu vadītāju seminārā, 1967. g. martā.
- ⁶⁷ Npublicēts E. Lauvas manuskripts. Lauvas A. arhīvs. Latvijas logopēdu asociācijas krājums.

Rakstu krājums "Laikmets un personība 13" atklāj pedagogijas zinātnes apakšnozares – speciālās pedagogijas – attīstību Latvijā, speciālās izglītības sistēmu un vadošo speciālo pedagogu un logopēdu devumu zinātnē un skolu praksē.

Grāmatas adresāts – speciālās izglītības sistēmas darbinieki, studenti, kas studē speciālo pedagogiju un logopēdiju, augstskolu docētāji, pedagogijas vēstures pētnieki un citi interesenti.

Sastādītāja un zinātniskā redaktore
LU profesore Dr. paed. AĪDA KRŪZE

Izmantoti fotomateriāli no Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas,
Latvijas Valsts vēstures arhīva, LU Pedagoģijas muzeja
un personīgajiem arhīviem.

Recenzentes: Dr. paed. *Iveta Kestere*, LU vadošā pētniece
Dr. paed. *Alīda Zigmunde*, RTU vadošā pētniece

Literārā redaktore *Rita Cimdiņa*
Datorgrafīke *Zane Kreicere-Pavasare*
Vāka foto *Toms Grīnbergs*

© A. Krūze, S. Tūbele,
R. Vīgante, B. Trinīte,
S. Liepiņa, M. Burčaka,
B. Kaļķe, A. Baumanē
© "Izdevniecība RaKa", 2011

ISBN 978-9984-46-193-9

SIA "Izdevniecība RaKa" K. Barona ielā 130 k. 6, Rīgā, LV-1012,
tāl. 67312668

E-pasts: pasts@raka.lv, mājaslapa: www.raka.lv
Izdevējdarbības reģistrācijas apliecība Nr. 2-0471
Realizācijas daļa – tālr. 67291875

Iespēsts SIA "Izdevniecība RaKa" tipogrāfijā, tālr. 67846332

SATURS

<i>Aīda Krūze</i>	Ievads	4
<i>Sarmīte Tūbele</i>	Speciālā pedagogija Latvijā: ieskats apakšnozares attīstībā	11
<i>Rasma Vīgante</i>	Speciālās izglītības sistēma Latvijā	34
<i>Baiba Trinīte</i>	Elfrīda Lauva un logopēdijas pirmsākumi Latvijā	148
<i>Skaidrīte Liepiņa</i>	Valdis Avotiņš – jauna virziena aizsācējs psiholoģijā Latvijā	196
<i>Skaidrīte Liepiņa</i>	Speciālā psiholoģija: gadījums vai likumsakarība	218
<i>Sarmīte Tūbele</i>	Judīte Lūse un logopēdija	266
<i>Māra Burčaka</i>	Maijas Valces dzīvesdarbība	284
<i>Rasma Vīgante</i>	"Ogres lepnums" Anna Baumanē: logopēdijai veltīts mūžs	316
	Speciālās izglītības pedagogu īsbiogrāfijas:	
	Lūcija Ķeire	338
	Nora Leščinska	342
	Astra Bāra	345
	Jāzeps Kravals	348
	Ilgvars Freimanis	351
	Eduards Teivāns	354